

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

**ROMAN ÖĞRENCİLERİN OKULA DEVAMSIZLIK, OKUL TERKİ VE OKULDAKİ
BAŞARISIZLIKLARINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHTAP AYDOĞDU BİLGİÇ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. DUYGU GÜR ERDOĞAN
MAYIS 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

**ROMAN ÖĞRENCİLERİN OKULA DEVAMSIZLIK, OKUL TERKİ VE OKULDAKİ
BAŞARISIZLIKLARINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHTAP AYDOĞDU BİLGİÇ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. DUYGU GÜR ERDOĞAN

MAYIS 2024

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazma Kılavuzu'na göre hazırladığım bu çalışmada;

- Çalışmamda yer verdiğim tüm veri ve dokümanları akademik ve etik kaideler çerçevesinde elde edip takdim ettiğimi,
- Çalışmamda faydalandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak sunduğumu,
- Çalışmamda kullandığım verileri hiçbir şekilde değişmediğimi,
- Tamamını ya da bir kısmını farklı bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

MEHTAP AYDOĞDU BİLGİÇ

İTHAF

Biricik oğlum Can Tuna ve
manevi kızım Eylül Ela'ya
ithaf en... .

TEŞEKKÜR

Tezli yüksek lisans eğitimine başlarken ilk adım olarak danışman seçtiğimiz dönemde çok araştırdığım ve süreç sonunda iyi ki tanışmışım dediğim, tüm bu süre zarfında danışmanım olarak birlikte çalıştığım, araştırmaya başlamadan önce ve sürecin başından beri benden desteğini ve yardımını sakınmayan, çalışmamın planlanması, araştırılması, yürütülmesi ve şekillenmesinde ilgi ve destek gösteren, her sorumu sabırla cevaplayan, engin bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım, rehberlik ve birikimleriyle araştırmama bilimsel dayanaklar temelinde şekil veren kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Duygu GÜR ERDOĞAN 'a en içten duygularımla teşekkürlerimi sunarım.

ÖN SÖZ

Araştırmamda Türkiye’de eğitim ve istihdam konusunda geri planda kalmış Roman vatandaşların, Roman öğrencilerin devamsızlık ve sonrasında okul terkine neden olan etmenler öğrenci, veli ve öğretmen boyutu ele alınarak tespit edilmeye çalışılmış; sorunun arka planında yatan sebepler açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli okullarda uzun yıllar öğretmenlik ve idarecilik yapan araştırmacı tarafından dezavantajlı grup olan Roman öğrencilerin okula devamsızlık, okul terki ve okuldaki başarısızlıklarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesine dayanmaktadır.

ÖZET

ROMAN ÖĞRENCİLERİN OKULA DEVAMSIZLIK, OKUL TERKİ VE OKULDAKİ BAŞARISIZLIKLARINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ GÖRÜŞLERİ

Mehtap AYDOĞDU BİLGİÇ, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Duygu GÜR ERDOĞAN

Sakarya Üniversitesi, 2024

Bu çalışmanın temel amacı, Roman çocukların okula devam ederken sisteme girmelerini engelleyen faktörleri ortaya çıkarmak; öğrenci, öğretmen ve velilerin okul terki ve başarısızlığa ilişkin görüşleri dikkate alınarak öneriler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda veri toplanan grup, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Sakarya ili Sapanca ilçesinde Roman vatandaşların yoğun olarak yaşadığı bölgede bulunan ilk ve ortaokullardır.

Çalışma nitel durum araştırması olarak hazırlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden fenomenolojik model tercih edilmiştir ve elde edilen verileri derlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen ve uzman görüşü alınan "yarı yapılandırılmış görüşme formları" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden faydalanılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya 25 Roman öğrenci, 20 Roman ebeveyn ve öğrencilerinin eğitiminden sorumlu 15 öğretmen katılmıştır. Araştırma veri tabanını oluşturan belge ve görüşmelerin çözümlenmesinde nitel veri analiz teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın araştırması ışığında toplanan bilgilere göre Roman öğrencilerin öğrenme güçlüğü yaşadıkları, okulda asi davranışlar sergiledikleri, ekonomik nedenlerden dolayı eğitim güçlükleri yaşadıkları ve ekonomik nedenlerden dolayı büyük oranda devamsızlık yaptıkları, yetersiz ebeveyn desteği, sosyal damgalanma ve dışlanma, kültürel uyum konularında büyük problemler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Roman öğrenciler, Okul terki, Sosyal uyumsuzluk, Okulda karşılaşılan sorunlar

ABSTRACT

STUDENTS, TEACHERS AND PARENTS' OPINIONS ABOUT GYPSIES STUDENTS' ATTENTION TO SCHOOL, SCHOOL LEAVING AND FAILURE IN SCHOOL

Mehtap AYDOĞDU BİLGİÇ, Master Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Duygu GÜR ERDOĞAN

Sakarya University, 2024.

Gypsies, who passed their cultural characteristics from generation to generation and have similar personality traits, migrated all over the world and continued to preserve their cultural characteristics without integrating into the society in the places they settled. This situation has created a discriminatory approach and prejudices in other societies. They have a difficult history, especially in the western regions, from forced assimilation to repression and even the death penalty. Gypsies living separated from society in our country preserve the cultural heritages and rituals of their culture and do not conform to society's standards. All these factors resulted in Gypsies' children not being accepted into the schooling system. The goal of the study is to investigate the factors that prevent Gypsy students from entering the system when attending school and to propose solutions, allow for wave of behaving to students, teachers and parents about school dropout and failure. The study was comporment of primary and secondary schools which located in Sapanca, Sakarya and in the school year 2022/2023.

The academical studying was designed as a qualitative case study. This academical studying used a phenomenological design and this is one of the assessable inquiry methods. The study used a "semi-structured interview form" prepared by the investigator and expert opinion as an act of collecting data. Content analysis was used to analyze the information obtained in the study. In this regard, 25 Roman students, 20 Roman parents and 15 teachers, who are responsible for the education of these students, participated in the study. Qualitative data examines techniques were used to examine the interviews and the documents that make up the research.

According to the outcomes, obtained in the final section in the academical studying; It is established that gypsy students have learning difficulties, behave irregularly at school, find it difficult to think

about education for economic reasons, have a large deficit for economic reasons, do not receive enough family support, problems e.g. social stigma and marginalization and cultural adaptation.

Keywords: Gypsy Students, School dropouts, social maladjustment, problems encountered at school.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
İTHAF	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem durumu	1
1.1. Araştırmanın önem ve amacı	2
1.2. Problem cümlesi	4
1.3. Alt problemler	5
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Romanlar ile ilgili genel bilgiler	7
2.2. Türkiye’de Romanlar	8
2.3. Romanlar ve eğitim	9
2.4. Romanların Sosyal Hayatları	11
2.5. İlgili Araştırmalar	13
2.5.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar	13
2.5.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar	14
Genel Değerlendirme	16
BÖLÜM III	18

YÖNTEM	18
3.1. Araştırmanın yöntemi	18
3.2. Araştırmanın çalışma grubu.....	18
3.3. Araştırma sahası Sapanca ilçesi ve Gazipaşa (Kestanelik) Mahallesi	19
3.4. Sapanca ilçesinde yaşayan Romanların eğitim ve yaşamları	20
3.5. Sapanca ilçesi Gazipaşa Mahallesi’nde yaşayan Romanların iş ve mesleki durumu	21
3.6. Sapanca ilçesinde yaşayan Romanların eğitim ve yaşamları	21
3.7. Sapanca ilçesi Gazipaşa Mahallesi’nde yaşayan Romanların iş ve mesleki durumu	22
3.8. Veri Toplama Araçları.....	24
3.8.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	25
3.9. Veri Toplama Süreci	25
3.10. Verilerin analizi.....	26
BÖLÜM IV	27
BULGULAR	27
4.1. Problem cümlesine ait bulgular.....	27
4.2. Alt problemlere ait bulgular	27
BÖLÜM V	40
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	40
5.1. Öğretmen görüşlerine ait sonuç ve tartışma.....	42
5.2. Öğrenci görüşlerine ait sonuç ve tartışma.....	43
5.3. Velilerin görüşlerine ait sonuç ve tartışma	43
5.4. Öneriler	44
5.4.1. Araştırma sonucuna dayalı öneriler	44
5.4.2. Yapılacak araştırmalara yönelik öneriler	45
KAYNAKLAR	47
EKLER	54

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Öğretmenlerin Cinsiyet ve Kıdemlerine Göre Dağılımlar.....	21
Tablo 2 Velilerin Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Dağılımlar.....	21
Tablo 3 Öğrencilerin Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Dağılımları.....	22
Tablo 4 Öğrencilerin Okula Devamsızlığını ve Okul Terkini Etkileyen Durumlarla İlgili Öğrenci Görüşü.....	26
Tablo 5 Öğrencilerin Okula Devamsızlığını ve Okul Terkini Etkileyen Durumlarla İlgili Veli Görüşü	30
Tablo 6 Öğrencilerin Okula Devamsızlığını ve Okul Terkini Etkileyen Durumlarla İlgili Öğretmen Görüşleri.....	34

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ECRI	: Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu
EESC	: Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi
LGS	: Lise Giriş Sınavı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YKS	: Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Milli Eğitim Anayasası'na göre Türk eğitim sistemi eğitimde eşitliği, Romanlar ve diğer tüm etnik halk dâhil olmak üzere hiçbir grubu hedef almadan kapsayıcı bir şekilde ifade etmektedir (1739 sayılı, 14/6/1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanunu). Kanunen verilmiş asıl haklardan biri olmasına rağmen toplumda karşılaştıkları veya algıladıkları Roman karşıtlığı duygusu, Romanların eşit eğitim fırsatlarına sahip olmasını engellemektedir (Akkan ve Buğra, 2021). Türkiye'nin merkezî ve eşitlikçi eğitim sistemi pek çok dezavantajlı gruba eşit fırsatlar sunmasına rağmen Romanların kendilerine özgü sorunlarını göz ardı etmesi nedeniyle çözümsüz bir sorun olarak kalmaktadır (Berlinschi ve Stark, 2021). Roman toplumunun eğitimde karşılaştığı dışlanmışlık, eşitsizlik ve buna benzer diğer sorunlar farklı ülkelerde de yaşanmaktadır (Uğur Rizzi, 2020). Dışlanmışlık, toplumsal eşitsizlik ve kamusal alanlarda yaşadıkları sorunlar , özellikle kamuda iş sahibi olma gibi ,Türkiye'de de mevcut olduğundan (Şimşek, Ukuş ve Öner , 2020) araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki Roman öğrencilerin okul hayatlarını etkileyen eğitim ihtiyaçlarına yönelik nitel bir çalışma yaparak Roman çocukların kendilerinden, ebeveynlerinden ve eğitim gören öğretmenlerinden görüş alarak sorunları belirlemek ve görüş önerileri sunmaktır.

Problem durumu

Romanların, şiddet yanlısı ve suç kavramına ilişkin kavramlarla toplum tarafından ilişkilendirilmesi nedeniyle yaşadıkları toplumda ayrımcı davranışlara en açık gruplardan biridir (Bhopal ve Myers, 2016). Bu bağlamda Romanların tarihi; bu reddedilmenin, ön yargının, sürgünün, köleliğin, kısırlaştırmanın, yaygın sosyal dışlanmanın ve hatta soykırımın tarihidir (Luciak ve Gobbo, 2009).

Romanların günümüzde de toplum tarafından dışlanma, ön yargı, ayrımcılık sorunları ile karşılaştıkları görülmektedir (Murray ve Symeou, 2012). (Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (EESC) 2009), eğitime erişim sorunlarının nadir olduğu Avrupa'da bile Roman çocukların savunmasız durumda olduklarını, yetersiz beslenme, kötü barınma, sağlık şartlarının elverişsizliği, ayrımcılık, ırkçılık, dışlanma ve şiddet ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedir. Roman çocuklar arasında

yüksek oranda devamsızlık, çok erken yaşlarda iş hayatına atılma, çevrelerinde eğitim seviyesinin düşük olması, okulu bırakma ve erken evlilik oranlarının yaygın olduğu görülmektedir (Bhopal ve Myers, 2016). Örneğin veli görüşmelerinden çıkan sonuçlar doğrultusunda, Roman çocukların büyük çoğunluğunun özellikle kız çocukların okula gönderilmemesinin temelini Roman topluluklarının kendi kültürlerinden kaynaklanan sorunlar oluşturmaktadır (Keleş ve Ruşen, 2003).

Roman topluluklarının önemli bir çoğunluğu, fakirlik ile sosyoekonomik yoksulluk yaşamaktadır. Aynı zamanda bu çalışma bağlamında görüşme yapılan Roman velilerin büyük çoğunluğu okul hayatı, konut ve yerleşme, iş imkânları ve sağlık haklarına erişimde, kamusal alanda ayrımcılık sorunları ile karşılaşmakta olduklarını dile getirmektedirler. Tüm bu olumsuz koşullar Roman vatandaşlarda, özellikle gençlerde olumsuz etkiler bırakmaktadır. Kendilerini yaşadıkları bölgelerde asimile etmelerinin sebeplerinden biri; Romanlar, Sakarya ilinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleri ile şehir içinde zorunlu göçe tabi tutulmuş ve yaşadıkları bölgelerden zorunlu olarak uzaklaştırılmaları barınma haklarına zarar vermiştir çünkü kültürleri site vb. yerlerde yaşamaya uygun değildir (Ayhan, 2013). Eğitim konusunda da Roman öğrencilerin büyük çoğunluğu etnik bakımdan bölgelere ayrılmış okullara gitmektedir ve sözü edilen öğrencilerin okul ve derslerdeki başarıları çok düşüktür.

Roman toplumunun eğitimde karşılaştığı dışlanmışlık, eğitimde eşit davranılmama diğer ülkelerde de aynı şekilde yaşanmaktadır (Uğur Rizzi, 2020). Dolayısıyla benzer sorunların Türkiye'de de yaşanması muhtemeldir. Ayrıca UNICEF (2012) Türkiye'deki Roman çocukların eğitim ihtiyaçlarına ilişkin karşılaştıkları sorunların en doğru biçimde tespit edilmesi ve problemlerin çözümü için tavsiyeler içeren niceliksel ve niteliksel bir çalışma yapılmasını önermiştir.

1.1.Araştırmanın önem ve amacı

Devlet olmanın asıl önemi, dili, dini, ırkı ne olursa olsun tüm vatandaşlara eşit imkânlar sunmak ve bireylerin kamu yararından eşit ölçüde yararlanmalarını sağlamaktır (Morra, 1957). Kamu yararlarından toplumu doğrudan etkileyen ve toplumun genel sağlığı açısından önem taşıyan başlıca sistem eğitim olduğu için öğrencilerin okula devamları ve okul başarıları oldukça önemlidir (Renan, 2009). Bunun yanında okula düzenli olarak devam etmek, öğrencilerin eğitim imkânlarından tam

olarak yararlanmalarını sağlar. Okul, çocuklara ve gençlere bilgi, beceri ve deneyimler kazandırmak için önemli bir platformdur (MEB, “İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi Çalışmalarında Kurumlararası İş birliği Protokolü”, Ocak, 2011). Okula düzenli devam etmeyen öğrenciler, bu fırsatlardan eksik kalır. Okul, öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri için önemli bir ortamdır. Düzenli olarak okula gitmek, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine ve arkadaşlık ilişkileri kurmalarına yardımcı olur. Ayrıca, okulda öğretmenler ve rehberlik hizmetleri tarafından sunulan destekler, öğrencilerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur (Fidan, 1994).

Okula düzenli olarak devam etmek, öğrencilere disiplin ve sorumluluk duygusu kazandırır (Uysal, 2008). Zorunlu bir rutine bağlı kalmak, öğrencilere zaman yönetimi ve organizasyon becerileri geliştirme fırsatı sunar. Bu da onların ilerideki yaşamlarında başarılı olmalarını sağlar. Okula devam etmek, öğrencilerin toplumlarına entegre olmalarına yardımcı olur. Okul, gençlerin farklı kültürlerden gelen insanlarla etkileşimde bulunabilecekleri ve farklı düşünceleri anlayabilecekleri bir müessesesidir (MEB, 2018) . Okul, öğrencileri toplumsal uyuma ve hoşgörüye teşvik eder. Düzenli devam, akademik başarıyla doğrudan ilişkilidir (Furrer ve Skinner, 2003). Sürekli olarak okula gitmek, öğrencilerin derslerde başarılı olmaları için gerekli olan bilgi ve anlayışı kazanmalarını sağlar. Tüm bu kazanımlardan eksik kalan veya mahrum olan bireylerden oluşan toplumdan gelişme beklemek zordur.

Roman öğrencilerin okula devam etmeme sebeplerini araştıran bu çalışmanın temel amacı öncelikle dezavantajlı gruptaki öğrencilerin okula devam etmeme sebeplerini belirlemektir. Bu nedenler genellikle ekonomik, sosyal, kültürel veya kişisel faktörler olabilir. Araştırma ile bu faktörlerin hangi gruplarda ve ne şekilde etkili olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak Roman öğrencilerin okula devam etme konusundaki zorlukları, genellikle toplumsal eşitsizliklerin bir sonucudur (Mischek ve Udo, 2006). Bu çalışma ile bu eşitsizliklerin doğasını, kaynaklarını ve sonuçlarını anlamak hedeflenmiştir. Çalışmanın eğitim politikaları ve programlarının bu eşitsizlikleri azaltma veya ortadan kaldırma potansiyelini değerlendirmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Araştırma, dezavantajlı gruptaki öğrencilerin okula devam etme sorunlarına müdahale etmek için uygun noktaları belirlemeyi hedeflemektedir. Bu noktalar; okul öncesi eğitim, aile destek programları, maddi yardımlar veya sosyal hizmetler gibi çeşitli alanlarda olabilmektedir. Müdahalelerin etkinliğini artırmak için hangi stratejilerin en uygun olduğunu belirlemek de önemlidir.

Roman öğrencilerin okula devam etmeme sorunu sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik düzeyde de önemli sonuçlara yol açabilmektedir. Bu araştırma, bu etkileri anlamayı ve belki de azaltmayı amaçlamaktadır. Örneğin, okula devam etmeme oranlarının düşürülmesinin iş gücüne ve ekonomik büyümeye katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Türkiye'de eğitimde ayrımcılık açıkça yasaktır (Anayasa, 1982; Millî Eğitim Anayasası, 1973; Türk İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumları Kanunu, 2016). Devlet okullarında eğitim ücretsizdir. Öğretmenlerin ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışanların aylıkları devlet tarafından ödenmektedir. İlkokulda öğrenim gören ülkemiz çocukları, yaşadıkları evin adresine göre belirli bir okula kayıt yaptırmaktadır (Kaya, 2015). Ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler ise merkezî sınav sonuçlarına veya ikamet adreslerine göre okullara yerleşirler. Üniversiteye giriş, merkezî bir sınavla yapılır. Bu bilgiler göz önüne alındığında okulda devamsızlık oranı oldukça yüksek olan ve okul terki ile sonuçlanan eğitim hayatlarının altında yatan sebepleri araştırmak ve çözümler sunmak bu araştırmanın asıl amacıdır. Çünkü dezavantajlı gruplara daha iyi hizmet vermek ve genel olarak toplumsal refahı artırmak için eğitim sistemindeki eşitsizlikleri azaltmak oldukça önemlidir.

1.2.Problem cümlesi

Çalışmanın temel konusu ve problemi Roman vatandaşların sayı anlamında çoğulcu olarak yaşam sürdürdükleri yerlerde bulunan okullarda eğitim öğretime devan eden Roman öğrencilerin okul terki ve okuldaki akademik başarısızlık profilleri ile sosyoekonomik düzeyleri ve maruz kaldıkları dışlanmışlıkların veli, öğrenci ve öğretmen görüşleri baz alınarak irdelenmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel problem cümlesi aşağıdaki gibidir;

“ Roman öğrencilerin okula devam etmemelerinin altında yatan kültürel, ekonomikselse ve okul kaynaklı sebepler nelerdir ?”

1.3.Alt problemler

- 1) Okul ortamı roman öğrencilerin okula devam durumlarını nasıl etkilemektedir?
- 2) Roman öğrencilerin okula düzenli gelmelerini etkileyen öğretmen veya idare kaynaklı sebepler var mıdır?
- 3) Roman öğrencilerin okula düzenli gelmelerini etkileyen aile ve çevre kaynaklı sebepler nelerdir?
- 4) Roman öğrencilerin okula devam etmemesinde eğitim sisteminden kaynaklanan sebepler nelerdir?
- 5) Türkiye’de uygulanan zorunlu eğitimin Roman öğrencilerin devamsızlık problemi üzerindeki etkileri nasıldır?

1.4.Varsayımlar

Araştırmaya katılan Roman öğrenciler, Roman veliler ve öğrencilerin eğitimlerinden sorumlu olan öğretmenlerin görüşmede yöneltilen soruları içtenlikle ve dürüstçe cevapladıkları varsayılmış ve bu varsayıma yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

1.5.Sınırlılıklar

Çalışma 2022-2023 eğitim öğretim döneminde, Roman öğrencilerin kaydı bulunan ve bir kısmının okula aralıklarla devam ettiği Sakarya’nın Sapanca ilçesinde bulunan 3 (üç) ortaokul, 2 (iki) ilkokul olmak üzere toplam 5 (beş) okulda yürütülmüştür. Araştırmada Roman öğrenciler, roman veliler ve bu okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Bulgular ve sonuçlar bu katılımcılardan alınan görüşler ile sınırlandırılmıştır.

1.6.Tanımlar

Sosyal Dışlanma: Toplum bazında toplumun normlarına eksik uyma, kişi bazında ise toplum içindeki sosyal aktivitelere ve birlikte yapılması gereken etkinliklere katılamama ve anlamlı sosyal ilişkiler kuramama durumudur. Sosyal olarak dışlanmış birey veya gruplar yaşadıkları halkın maddi manevi hayatına tam olarak entegre olamamaktadır (Young, 2000).

Ayrımcılık: Bireye veya bir topluluğa sahip oldukları farklı özelliklerinden ötürü farklı davranılmasıdır. Bu davranış olumlu ya da olumsuz olabilir. Ancak ayrımcılık denildiğinde genellikle olumsuz anlamda anlaşılmaktadır. Ayrımcılık, siyasi veya dinî tercihi benimseyenlere (dinî ayrımcılık) veya ırk, cinsel yönelim, cinsiyet veya yaş temelinde yöneltilebilir (Sosyal Politika Kavramları Sözlüğü).

Roman: Şu anda çoğunlukla Avrupa'da yaşayan, kuzey Hindistan'dan gelen göçebe bir halktır. Türkiye'de Roman kelimesi sıklıkla çingene anlamında da kullanılmaktadır (Erişim: Britannica.com. 29 Kasım 2013).

Roman öğrenci: Kuzey Hindistan kökenli olup şimdilerde yoğun olarak Avrupa'da yaşayan göçebe bir halkın çeşitli kademelerde eğitim gören çocuklarıdır. (Nişanyan Sözlük. Erişim: 29 Kasım 2013).

Roman veli: Kökleri Kuzey Hindistan olup günümüzde yoğun olarak Avrupa'da yaşayan göçebe bir halkın ilk, orta ve yükseköğrenim kurumlarında eğitim gören çocukları olan anne veya babalar (Erişim: Nişanyan Sözlük, 29 Kasım 2013).

Okul terki: Öğrencilerin eğitim öğretim süresince zaman zaman okulda belli aralıklarla devamsızlık yapmaktan daha farklı olarak bireysel ve sosyal nedenler sebebiyle okulla ilişkilerini tamamen kesimleridir. Aynı zamanda okuldan mezun olmadan eğitimi yarıda bırakmak olarak da ifade edilmektedir (Garrison, 1985).

Akademik başarısızlık: Bir öğrencinin gösterdiği performans ile göstermesi gereken performans kıyaslandığında ortaya çıkan fark olarak tanımlanmaktadır (Britannica.com. ,2013).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Romanlar ile ilgili genel bilgiler

Romanlar, asılları Kuzey Hindistan kökenli olup günümüzde çoğunlukla Avrupa kıtasında yaşamlarını sürdüren ve yerleşik olmayan bir topluluktur (Fraser,2005). Dilimizde Roman kelimesinin anlamı sıklıkla “Çingene” ifadesiyle kullanılmaktadır (Derleme Sözlüğü,-III,1993). Hindistan'ın Pencap-Sindh (Pakistan,Karaçi) havzasındaki Pakistan ve Afganistan gibi bölgelerden. M.Ö. 420 yıllarında İran ve Anadolu üzerinden dünyaya yayılan Hint-Avrupalı bir halktır. Romanlar, bilhassa göçebe hayat tarzları ve Hristiyan kilisesinin gözünde ilk göçleri sırasında sıra dışı uygulamaları nedeniyle, hırsızlar ve hileciler olarak tasvir edilmiştir (World Value Surveys ,2008). Ancak göç geçmişi, kültürel işkenceleri, yerli gelenekleri ve sağlam aile bağları nedeniyle Romanların bugün yabancılar için bu kadar ilgi çekici olmasının normal olduğu düşünülmektedir (Wirth ve Louis ,1926). Romanlarla ilgili yapılan tüm araştırmaların ortak sonucu, Hindistan'ın Romanların ana vatanı olduğudur. 11. yüzyılda Hindistan'dan ayrılıp İran'a yerleşen Romanlar, İran'ın da kendileri için uygun bir yer olmadığını düşünüp bölgeyi terk etmiş ve 14. yüzyılda Balkan bölgesi, 15. yüzyılda Avrupa kıtası, 20. yüzyılın son yarısında ise Avustralya ve Amerika kıtalarına gelmişlerdir (Alpman, 1993). Türkiye'de ise Romanların ana yurda ne zaman geldikleri ile ilgili kesin bir tarih bilinmemektedir fakat bazı kaynaklarda (Arayıcı, 2008) Afganistan ve İran'dan 9. yüzyılın bitimine doğru geldikleri konusunda bilgi verilmiştir (Journal of Sociology, 2014). Anadolu'ya gelen Romanlar kalıcı olarak yerleşmişlerdir (Dingeç, 2009).

Dünya genelinde bulunan kültürel çeşitliliğe en iyi örneklerinden biri olan Romanlar, dünyanın farklı bölgelerinde hayatlarına devam etmektedir. Geçmişte Romanların kökeni konusunda farklı görüşler dile getirilmiştir. 18. yüzyılın sonlarında Çingenelerin kökeni olan Kuzeybatı Hindistan’da Roman dili çalışmaları Macar bilim adamları tarafından yürütülmüştür (Kurtuluş ve Ünalı, 2012). Türkiye'deki Romanların kökeni "Atsinganoi (Athinganoi)" olarak adlandırılan Bizans Dönemi’ne kadar uzanmakta ve büyücülük/işitme ile ilişkilendirilmektedir; Astrolojiyi, Kabalistik ritüelleri ve Hristiyan düalizminin farklı bir biçimini ibadet olarak benimseyen, günümüz Eskişehir civarında yaşayan bir grup Frigyalıya dayandığı söylenmektedir (Marsh, 2008).

2.2.Türkiye’de Romanlar

Türkiye’de Romanlar; dört gruba ayrılırlar: Lomlar, Göçebeler/Gezginler, Domlar ve Romanlar (Marsh ve Strand, 2005). Romanlar kendi ifadeleriyle “çalıcılık” ve “demircilik” gibi bir dizi geleneksel meslekle uğraşmaktadırlar (Özateşler, 2014) fakat bu geleneksel mesleklerine ilişkin yeteneklerinden çoğunun, modern teknoloji ve yeni dünya ile uyum sağlamadığı için yoksullukları kalıcı olmuştur ve bunun sonucunda yaşam tarzları her geçen gün geçerliliğini yitirmektedir. Düzensiz (UNICEF, 2012) ve düşük ücretli kayıt dışı işlerde hurda, metal, kâğıt, plastik vb. toplanması, taşınması gibi işler yapmakta ve yaşamaya gerekli temel ihtiyaçlar için sürekli mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar (Diler, 2008). Roman gecekondü mahalleleri aşırı kalabalık, uygun olmayan konutlar, yetersiz yol ve alt yapı hizmetleri, harap kamu binaları ve düşük hizmet kalitesi gibi sorunlarla karakterize edilmekte ve suçla ilişkilendirilmektedir (UNICEF, 2012). Son yıllarda da Roman mahallerini kapsayan kentsel dönüşüm projeleri, içinde yaşayan topluma yönelik olmadığı ve mahalli eğilimlerle uyumlu olmadığı için Romanları daha da fazla maddi yoksunluğun ve dışlanmanın içine ittiği görülmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri ile mahalleleri dağıldığı için mahalle içinde kurulan ilişkileri, kendilerine özgü kültürleri ve dolayısıyla aralarındaki dayanışma zarar gördü ve farklı mahallelerde daha kötü imkânlarla sahip mahalleciler ortaya çıkmıştır (Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi). Bu süreç Romanların eğitimini ve okula devamını olumsuz etkilerken okulu bırakma oranları da artmakta, zaten okulu bırakma sorunu yaşayan Roman öğrenciler, ayrıldıkları bölge okullarında azınlıkta kalmaktadır.

2.3. Romanlar ve eğitim

Türkiye'nin eşit haklara dayalı eğitim sistemi, dezavantajlı birçok bireye eşit koşullar sağlasa da Romanların kendine özgü sorunlarını göz ardı ettiği için Roman öğrencilerin dışlanmaya maruz kaldıkları düşünülmektedir (Ugur Rizzi, 2020). Eğitim araştırmacıları Romanların eğitimi meselesini farklı yönlerden araştırıp değerlendirmişlerdir. Bu araştırmacılar arasında yer alan çalışma, dezavantajlıların eğitim hayatı ve Roman vatandaşların eğitim hayatını 15 makale üzerinden incelemiş, konuyla ilgili bir kaynak araştırması niteliğindedir (Çağlayan, 2021). Bir diğer araştırmada ise Türkiye'de Romanların okul hayatı ve eğitim hakları üzerinde durulmuş, mesele sosyal politika ve milletlerarası düzenlemeler kontekstinde değerlendirilmiştir (Adıgüzel, 2020). Roman öğrencilerde devamsızlığın önemli bir sorun olduğu düşünülürken Kırklareli ili özelinde yapılmış bir çalışmada çocukların sürekli olarak okula gitmeme sebepleri tespit edilerek soruna çözüm önerileri sunulmuştur (Cerit ve Porsuk, 2020). “Roman çocukların “okul hayatları boyunca onları çok etkileyen toplumsal dışlanma, ekonomik ve politik olarak yaşadıkları toplum ile bir olmalarına mani olan bir ifade olarak bu öğrencilerin eğitim hayatına da oldukça zarar vermektedir (Gündem Çocuk Derneği Yayınları, 2009). Roman çocukların eğitim sürecinde akademik yönden başarısız olmaları, devamsızlık yapmaları ve bunun doğal sonucu olarak toplumla bütünleşmede zorlandıkları belirtilmiştir (Genç, Taylan ve Barış, 2015). Bir başka çalışmada ise Roman öğrenciler arasında okul terki sayısının çok fazla olduğu, okul devamsızlıklarının devam günlerinden fazla olduğu ve çocukların bir üst sınıflara geçseler bile akademik yönden oldukça başarısız oldukları ve okuma yazma düzeylerinin alt seviyede olduğu belirtilmiştir (Akkan, Deniz ve Ertan, 2011).

Roman çocukların eğitim hayatları ile ilgili yapılan detaylı bir çalışmada ise Türkiye’de yaşayan Romanların eğitim sürecinde yaşadıkları problemlerin devlet tarafından tamamen ücretsiz eğitim imkânı verilmesine rağmen çocukların ihtiyaç duyduğu kırtasiye, ders malzemeleri, okul forması, ayakkabı, harçlık vb. ihtiyaçlar için gerekli olan maddiyatın bulunmasında yaşadıkları zorluklar; Roman öğrencilerin okul ve sınıf ortamına, okulda uymaları gereken kurallara, öğretmenlerine ve okul arkadaşlarına tam manasıyla uyum sağlayamamalarına neden olmakla beraber, çeşitli ön yargılar sebebiyle okulda uyum ve başarı sağlayamadıkları düşünülmektedir (Marsh, 2008). Çalışmada aynı zamanda, öğretmenlerin bu çocuklardan düşük akademik beklentileri, idarelerin daha okula kayıt esnasında bile başka bir okula kayıt yaptırmaları için ikna etme çabaları ve psikolojik olarak da okula

gitmek istememeleri sebebiyle eğitim öğretim yılına zamanından geç başlanması gibi problemlerden de bahsedilmektedir.

Romanların yaşadıkları bölgelerde karşılaştıkları sorunlardan en belirgin olanı barınma sorunudur ve bu sorun Roman çocukların eğitim hayatına da engel teşkil etmektedir (Adıgüzel, 2020). Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada, kentsel dönüşüm kapsamında yıkılan evlerde yaşayan Roman vatandaşların durumunun eğitim ile doğrudan bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Özdemir, 2014). Eğitim, her çocuğun olduğu gibi Roman çocukların da anne-babalarının sosyal katılımları ile can bulacağı ve toplumdaki her ferdin hayat şartlarını iyileştirmesi için yadsınamaz bir öneme sahip olduğu bilinmektedir (Lane vd. 2014). Eğitimle, değerler oluşturma ve insanları bu değerler çerçevesinde iyi ve doğruya yönlendirme, geçici istekler dünyasından ebedi ve evrensel değerler dünyasına taşıma amaçlanmakta ve eğitim ile bireyi etkileme süreci içerisinde insanları iyi yönde etkileyerek olumsuzluklardan arındırma hedeflenmektedir (Diktaş ve Şişman, 2014).

Romanların eğitimi ve okul yaşamı, özellikle eğitimle ilgili araştırmalar yapan bilim insanları tarafından farklı açılardan sıklıkla ele alınmaktadır. Roman öğrencileri eğitimleri sırasında etkileyen toplumsal dışlanma, çocukların sosyal ve ekonomik entegrasyonunu engelleyen bir faktör olarak çocukların eğitim hayatını da doğrudan etkilediği düşünülmektedir. Roman öğrencilerin okullardaki yüz yüze eğitim süreçlerinde, okul derslerinde başarısız ve yetersiz kalmaları ile akademik başarının düşük olmasında birden fazla etkinin rolü tartışılan çalışmalarda Roman çocuklarının okuldan ve sosyal hayattan dışlanma problemiyle mücadele ettikleri ve bu durumun başarı oranlarını olumsuz etkilediği, toplumla bütünleşmede sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Genç, Taylan ve Barış, 2015).

Öğretmenlerin Roman çocuklara yönelik akademik beklentilerinin düşük olması, okul yönetiminin onları kayıt sırasında başka okullara yönlendirmesi ve bu süreç zarfında birden fazla başvuru yapmak zorunda kalmaları sebebiyle eğitim öğretim yılına zamanında başlanmaması gibi sorunlar da belirtilmektedir (Marsh, 2008).

Roman çocukların eğitim hayatlarını araştırmada unutulmaması gereken konulardan biri de okullarda kullanılan ders kitaplarıdır. Ders kitaplarının incelendiği araştırmalarda, kullanılan kitapların Roman vatandaşlara karşı dışlayıcı, ayrımcı ve ön yargılı ifadeler içerdiği gözlemlenmiştir. İnsan hakları projesi I ve II çerçevesinde, bazı ders kitaplarında ayrımcı ifadelerin bulunduğu ortaya çıkması, erken yaşlarda oluşan ön yargılarla ilgili en büyük sorunlardan biridir (Kaya, 2012).

2.4. Romanların Sosyal Hayatları

Romanların sosyal dışlanmaları, iş gücü piyasasında, düzgün bir iş ve gelir fırsatına ulaşmada, eğitim imkânlarından faydalanmada, konut, yaşam mekânları hatta sosyal hizmetlere erişim süreçlerinde görülmektedir (Özpınar ve Çondur, 2013).

Önceleri ağırlıklı olarak göçebe bir halk olarak yaşayan Romanların artık yerleşik hayata geçtikleri bilinmektedir (Arayıcı, 1999). Roman toplumunun yerleşik bir yaşam biçimine geçişinin kendi istekleriyle olduğu ancak bazı tarihsel dönemlerde devlet yetkililerinin Romanları çeşitli nedenlerle yerleşik bir yaşam biçimine zorladıkları görülmektedir. Altınöz'ün araştırmasında göçebe yaşayan ve yerleşik hayata geçmiş Romanlar arasında konuşma dili, yaşam tarzı ve adet – gelenek yönünden farklar olduğu belirtilmiştir. Yerleşik Romanlar zamanla yerel halkla kaynaştıkça dillerine yeni kelimeler eklenmiş, eski gelenek, görenek ve yaşam tarzlarını terk etmişlerdir. Zamanla yerleşik insanlar göçebelerle temaslarını kaybetmiştir. Sakinler genellikle köylerin, kasabaların veya şehirlerin kenar mahallelerindeki boş arazilerde gecekondu inşa ederek yaşamaktadır (Altınöz, 2013).

Dünyanın çoğu yerinde Romanların özellikle sosyal anlamda toplumdan dışarda kalmış bir vaziyette yaşam sürdürdükleri, fakir hâlde yaşadıkları ve dışlanmışlığa maruz kaldıkları belirtilmektedir. Özellikle Avrupa'nın doğusunda yaşayan Roman toplulukları ile ilgili araştırmalar yapan Zoltan Barany, Avrupa'daki Romanların çok büyük çoğunluğunun Doğu Avrupa ülkelerinde, kalan kısmın ise ABD'de yaşadığını ve bu bölgelerde yaşayan Romanların hem yasal hem de fiili olarak ayrımcılığa uğradıklarını belirtmektedir. Barany'e (1998) göre Romanlar, Avrupa'nın batısında yaşadıkları bölgelere göre genellikle ekonomik çizelgenin en alt bölümlerinde yer alsalar da yine de Avrupa'nın doğusunda yaşayanlara göre oldukça iyi yaşam standartlarına sahiptirler.

Marsh ve Strand, Türkiye'de yaşayan Romanların büyük çoğunluğunun eğitimsiz, işsiz hatta sağlık sorunları ile mücadele eden, elverişsiz şartlarda yaşayan ve Türkiye'deki diğer etnik topluluklarından daha fazla dışlanmışlığa maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir (Marsh ve Strand, 2005). Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) raporuna göre, Romanların dışlanmışlığı hâlâ devam etmekte, eğitim, sağlık, iş, ev/konut ve devlet kurumlarına ulaşımında ayrı muameleye maruz kalmaktadırlar. Roman öğrencilerin okula düzenli gitme oranı ile okuma yazma oranları da çok düşüktür (ECRI, 2011).

Türkiye’de Eğitim ve Barınma Hakkına sahip olmada Roman Toplumuna Yönelik Ayrımcı Uygulamaların İzlenmesi İçin Sivil Toplumun Mobilize Edilmesi Projesi raporuna göre Romanlar vatandaşlık haklarından yoksunluğu, ana hizmetlerin yetersizliği, barınma hakkının yetersiz olması gibi sorunlar sebebiyle olumsuz barınma koşullarına sahip olduğu, Roman öğrencilerin eğitime erişimde önemli engellerle karşılaştıkları ve sınıfta ayrımcılık, kapsayıcı olmayan müfredat ve birçok çocuğun Roman okulları olarak bilinen düşük performanslı okullarda tecrit edilmesi gibi bir dizi problemle karşılaştıkları tespit edilmiştir (Karan, 2017). Alp (2016), sosyal ağlar üzerine yaptığı araştırmada Romanların çeşitli düşmanlık ifadeleriyle karşılaştıklarını tespit etmiştir. Alp’e göre nefret söylemine ve suçlara uğrayan Romanlar, ön yargılar sebebiyle eğitim sistemine entegre olmakta zorlanmakta, sosyal ve ticari hayattan dışlanmaktadır. Dolayısıyla Romanlar da ekonomik sıkıntı içinde ve iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Bu nedenlerden ötürü kalıcı iş bulma konusunda sorunlar yaşayan Romanlar bir taraftan da maddi sıkıntı çekmektedirler.

Roman vatandaşların çoğu kendilerini yaşadıkları toplumdan sosyal olarak dışlanmış olarak görmektedir (Genç, Aynacı, Doğan ve Kuloğlu, 2020). Romanlar, karşılaştıkları tüm sorunların devlet tarafından çözülebileceğine inanmakta ve devlet yetkililerinden çözüm talep etmektedirler. Roman vatandaşların tüm bu sorunların temelini oluşturan toplumdaki ön yargılara ilişkin yerel yöneticilere ve kurum yetkililerine önerileri; eğitimin sürekliliğinin sağlanması, istihdamı artırıcı projelerin oluşturulması, Roman karşıtı ön yargıların ortadan kaldırılması için medyanın etkin kullanılması ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması şeklindedir (Uzun ve Bütün, 2015). Akkan, Deniz ve Ertan’nın (2011) Roman Topluluklara Yönelik Bütünleşik Sosyal Politika Geliştirme Projesi kapsamında yürütülen bir araştırmada, Romanların barınma koşullarının iyileştirilmesi, geçim kaynaklarının ve hizmetlere erişimlerinin sağlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Öke ve Kurt-Topuz (2010) da yaptıkları çalışmada Türkiye'deki anayasal hükümler kapsamında Romanların eşit sivil haklara sahip olmasına rağmen sosyal ve ekonomik hakları elde etme ve bunlardan yararlanma konusunda zorluklarla karşılaştıklarını tespit etmişlerdir. Bu sorunların çözümü için Dural ve Eseler'in (2017) çalışmalarında belirttiği gibi Roman vatandaşlar devletten maddi ve manevi destek, adil hizmet, belediyelerden daha fazla anlayış ve ilgi beklemekte oldukları düşünülmektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Araştırma konusu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yayınlanan kaynaklardan literatür taraması yapılmış ve özellikle eğitim ile ilgili olan çalışmalar örnek olarak gösterilmiştir.

2.5.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Diktaş (2016), yaptığı çalışmada Roman öğrencilerin okula uyum sağlayamama sebeplerinin çoğunlukla ekonomik temellere dayandığını belirtmiş, bunun yanında Roman çocukların okulda eğitim ortamını olumsuz anlamda etkileyecek ve eğitimi sekteye uğratabilecek tavırlar sergilediklerini belirtmiştir. Diktaş, öğretmenlerin bu öğrencilere karşı ön yargılı davranma sebeplerini de bu etmene bağlamıştır.

Balantekin ve Kartal (2016), araştırmasında, eğitim kurumlarında yürütülen faaliyetlerin amacına uygun şekilde varlığını sürdürebilmesi için öğrencilerin okula devam etmesinin hayati önem taşıdığı, buna karşın Roman öğrencilerin devamsızlık oranlarının erken yaşta evlilik, okul ve eğitime ilgi azlığı, erken yaşta evlilik, anne ve baba tutumlarından dolayı düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Genç, Taylan ve Barış (2015), Roman öğrencilerin okul terki konusunda yaptıkları çalışmada okul terkinin nedenlerini, velilerin okul araç ve gereçlerini karşılayamaması, çevrelerinde rol model olacak eğitilmiş kişilerin olmaması, hedef belirsizliği, sosyal dışlanma ve hedef belirsizliği olarak sıralamaktadır.

Uzay ve Bütün (2015), Roman öğrencilerin okula devam etmeme sorunlarının nedenlerini ve bu devamsızlığın öğrencilerdeki etkilerini araştırdıkları çalışmalarında Roman öğrencilerin özellikle bahar dönemlerinde uzun süreli devamsızlık yaptıkları, devamsızlık nedeniyle de derslere karşı ilgilerini yitirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin yaptıkları devamsızlıkla velilerinin ilgilenmedikleri hatta okula gitmemelerinin ekonomik anlamda kendilerine yarar sağladığını tespit etmişlerdir.

Özdemir (2014), Roman vatandaşların okulda yüz yüze geldikleri problemler ve bu problemlere yönelik çözümler sunma konusunda yaptığı çalışmada, kentsel dönüşüm projelerinin Roman vatandaşları olumsuz yönde etkilediği, zorunlu tahliyeler, barınma garantisi sağlanmaması, sabit bir adrese sahip olmamaları ve kentsel dönüşümden dolayı barındıkları bölgelerde inşaat kaynaklı

tehlikeler beraberinde eğitimi derinden etkileyen sorunlara yol açtığı ve Roman öğrencileri geri dönüşü zor olan bir eğitimsizlik yoluna sokmakta olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Demirhan (2012), Roman öğrencilerin eğitim sorunları üzerine yaptığı çalışmada, ülkemizde yerleşik hayata geçen Roman vatandaşların büyük çoğunluğunun şehirlerin kenar mahallelerinde yoksulluk içinde yaşadıkları, bu yoksulluğun eğitim yaşamlarına olumsuz etkiler yansıttığı aynı zamanda Romanların sadece eğitim değil; barınma, sağlık, istihdam ve kamu imkânlarından yararlanmada sorunlar yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Arayıcı (2008), Roman öğrencilerin okul terki ve eğitimsizliklerini iki temel sebebe dayandırmıştır: ekonomik durum ve yaşam tarzı. Büyük kısmı okuryazar olmayan Roman vatandaşların, eğitimin önemi konusunda bilgisiz oldukları, çocuklarını okula göndermedikleri için nesilden nesile aktarılan bir eğitim sorunu olduğunu; diğer yandan ise ekonomik koşulların zorlayıcı etmenleri ile mücadele ederken okulu ikinci plana attıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Gökçen ve Öney (2008), Roman vatandaşların kendi toplumlarıyla ilgili milliyetçi duygulara sahip olmadıkları ve bu sebeple yönetim tarafından bütünlüğü bozacak sorun teşkil eden bir grup olmadığı, bunun sonucunda temel haklar konusunda talepkâr olmamalarının eğitime de yansıdığını belirtmişlerdir. Roman vatandaşların, yaşadıkları her ülkede kendilerini de topluma ve devlete ait bir parça olarak hissedip yaşadıkları, muhalefet olmadıkları ve insan hakları konusuna da uzak olmaları, temel hak ve ihtiyaçlar konusunda ciddi bir talepte bulunmadıkları için özellikle eğitimden yoksun olduklarını vurgulamışlardır.

Sapancalı (2008), Romanlar ve ayrımcılık konusunda yaptığı araştırmada Roman çocukların yoksulluk, maddi temelli etkenler, işsizlik, yaşam koşulları, eğitime erişim konusunda sıkıntı yaşadığını ve bu durumun okul devamsızlığına neden olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Roman anne babaların bu etkenler çevresinde oluşan her olumsuzluğa çocuklarını dâhil ettiği ve bahaneleri öne sürerek çocuklarını okula göndermedikleri sonucuna ulaşmıştır.

2.5.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Estyn (2011), yaptığı çalışmalarda dünyanın birçok yerinde yerleşik düzen kuramayan Romanların, göçebe yaşamalarının sonucu olarak toplumun genel normlarına uyum sağlayamadıkları ve eğitim

hayatlarını da bu durumun olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Örnek olarak İngiltere ve Galler 'de Romanların toplumdan en çok dışlanan etnik grup olduğunu ve okullaşma oranının oldukça düşük olduğunu vurgulamıştır.

Cecilia (2010), yaptığı çalışmasında Roman çocukların okul içinde rahat davranamadıkları, devamsızlık gün sayılarının çok olması ve devamsızlığın etkisiyle derslerde başarısız olduklarını saptamıştır.

Robertson, G. R. (2009), Romanlar üzerine yaptığı çalışmada Roman vatandaşların tarihin her döneminde, dünyanın her yerinde yabancı ve davetsiz misafir olarak değerlendirildiklerini, bu değerinin okul hayatları üzerinde olumsuz etki yarattığını vurgulamıştır. Bu durumun da Romanların toplumun dışında kalmalarına ve onları çözümsüz bırakmaya sebep olduğunu belirtmiştir.

Marsh (2008), Türkiye'de yaşayan Romanlar üzerine yaptığı çalışmada, Romanların oldukça sağlıklı koşullarda yaşadıklarını tespit etmiş ve bu koşulların onların hayatlarının her alanını etkilediğini belirtmiştir. Yoksulluk ve sağlıklı barınma koşullarının eğitim hayatlarını olumsuz etkilediği, bu koşulların düzeltilmeden Romanların okul hayatlarında istikrar beklenmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Padfield (2005), İskoçya'da yaptığı çalışmada devlet okullarında öğrenim gören Roman öğrencilerin okula devam durumları üzerine araştırma yapmıştır. Yaptığı araştırmayla Roman öğrencilerin etnik kimlik, ayrımcılık ve korku gibi nedenlerden dolayı okula devam etmedikleri üstelik bu sebeplerin Roman öğrencilerin topluma entegre olmasına engel olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Derrington ve Kendall (2003), Roman öğrenciler üzerine yaptıkları çalışmada ortaokul çağındaki çocukların akademik başarıları, okula karşı tutumları ve okul terkine neden olan etmenleri araştırmıştır. Araştırma sonucunda Roman çocukların büyük bir çoğunluğunun okullarda ırkçı söylemlere, eylemlere ve akran zorbalığına maruz kaldıkları, okul ve aile beklentilerinin birbirine hiç uymadığı, tüm bu etkenlerin okuldan uzaklaşmaya neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ringold, Orenstein ve Wilkens (2003); yaptıkları çalışmalarda Romanların çalıştıkları meslek kollarının eğitim veya diploma gerektirmediğini ve devlet kurumlarında dezavantajlı konumlarının istihdama engel olduğunu vurgulamışlardır. Bunun durumun da yıllardır devam eden ve benimsedikleri işlere devam etmelerine ve eğitimden uzak kalmalarına sebep olduğunu belirtmişlerdir.

Fonseca (2002), Roman öğrenciler üzerine Polonya’da yaptığı çalışmada, okullaşma ve okula devam sorununun temelinde Romanların sahip oldukları kültürün etkili olduğunu hatta Romanların kendi dillerinde okumak ve yazmak anlamına gelen kelime dahi olmadığını vurgulamıştır. Kendilerine ait bir dilleri olmamasının da okullaşma için önemli bir engel olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Llyod ve Norris (1998), Roman öğrencilerin kültürlerinin okula yansması üzerine yaptıkları çalışmada, okulda aldıkları eğitimin kendi yaşam biçimlerine tehdit olarak algılandığında disiplin suçu işleyecek kadar ileri giden tavırlar sergiledikleri ve okuldan atıldıkları; kendi kültürlerine çok bağlı oldukları ve eğitim sisteminin de buna göre güncellenmesi gerektiği bulgusuna ulaşmışlardır.

Genel Değerlendirme

Roman öğrencilerin eğitim hayatlarında yaşadıkları zorluklar neticesinde devamsızlık ve okul terki ile biten süreç ile ilgili veli görüşlerinin analizi sonrasında çıkan bir diğer sonuç; ekonomik temelli sebeplerdir. Marsh ve Strand’a göre (2005) veliler çocuklarının okul giderlerini karşılayamadıklarını, günlük ücret karşılığı işlerde çalıştıkları için düzenli maaşları olmadıklarını ve bu durumun yoksulluk düzeylerini artırdığını belirtmişlerdir. Roman öğrencilerin eğitim hayatından kopuk olmalarının en temel sebebi yoksulluk olarak belirtilmektedir ve yoksulluk düzeyi arttıkça okul terki oranı da artmaktadır (Dam, 2008). Veli görüşlerini içeren analizler incelendiğinde Romanların büyük oranda, maddi yetersizlik ile sosyoekonomik yetersizlik yaşadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Kamusal alanda ve genel insani haklarda, işe yerleşme konusunda ayrımcılık sorunları ile karşılaştıklarını dile getirmektedirler ve bütün bu koşulların Roman öğrenciler ve eğitimleri üzerinde olumsuz etkileri olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de özellikle zorunlu eğitim yaşında çocukların okul devamsızlıkları ve okul terkleri çok ciddi bir problemdir. Öğrencilerin eğitim hayatlarını yarıda bırakmasının en temel nedeni olan sürekli devamsızlık bu noktada ehemmiyet taşımaktadır. Erken eğitim çağında sürekli devamsızlık yapmak öğrencilerin akademik başarısını doğrudan olumsuz etkilemekte, aralıklarla geldikleri okulda aldıkları eğitimin yetersiz olmasına sebep olmakta ve sınıf atladıkça telafisi zor olmaktadır. Öğrencilerin okul devamsızlığını artıran ve okul terkine sebep olan bazı nedenler vardır. Bu nedenler ekonomik, aile kaynaklı ve okul ortamından kaynaklı nedenlerdir (Uzun ve Bütün, 2015). Türkiye’de Roman öğrencilerin okula devamsızlığı ve okul terki önlenemez bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çubukçu (2012), öğrenciler için öğretmenlerin iletişim yeteneğini oldukça önemli bir etkileşim kavramı olarak betimlemektedir. Bu bağlamda Roman öğrencilerin farklı yerlerde yaşasalar dahi aynı okul hayatlarında çeşitli zorluklar yaşadıkları ifade edilebilir. Roman öğrenci ve velilerine yönelik özel rehberlik hizmetlerinin yapılmasının bu tür zorluklarla baş etmede çok etkili olacağı öngörülmektedir. Öğrenci ve öğretmenler arasında temeli sağlam bir iletişim ile rehberlik hizmetlerinin amaca uygun şekilde ilerleyeceği belirtilmektedir. Tor (2017), İç Anadolu Bölgesi'ne ait bir bölgede araştırıp yürüttüğü çalışmada Roman öğrencilerin oldukça fazla devamsızlık yaptığı, ders takibi yapamadıkları, ödevlerini tam olarak yapmadıkları ve okula isteksiz geldikleri sonucuna ulaşmıştır. Roman öğrencilerin maddi açıdan oldukça düşük gelire sahip ebeveynlerin çocukları olmalarının ve maddi manevi yönden yeterli ailevi destek almamalarının, okul hayatlarını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Kumcağız, Özcan ve Şahin (2018) Roman çocukların devamsızlık ve okul terki sorununu araştırdığı çalışmasında, Roman öğrencilere, velilerine ve çocukların eğitimlerinden sorumlu öğretmenlere özel programların ve müfredatın hazırlanıp uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir. Roman öğrencilerin içinde bulundukları toplumun gelenek ve göreneklerinin negatif etkisi altında kalmaları, sosyal çevrelerinde rol model alacakları kimselerin olmaması hem toplumda hem de okulda dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalmaları, eğitim sisteminin yetersiz kalması, ekonomik sebepler ve aile tutumları sebebiyle eğitim hayatlarının olumsuz etkilendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Çıkan sonucu olumluya çevirmenin tek yolunun da önce anne baba eğitiminden sonra da eğitim sisteminde yapılacak köklü değişikliklerle olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu üçüncü bölümünde araştırma tasarımı, veri toplama süreci ve kullanılan araçlar ile verilerin nasıl analiz edildiği ve yorumlandığı hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırmanın yöntemi

Roman çocukların okul terki ve okuldaki başarısızlıklarına dair bütünsel ve oldukça derin bir yaklaşımla incelenmesine yönelik planlanan araştırmada nitel araştırma tekniklerinden durum çalışma yöntemi tercih edilmiştir.

Diğer araştırma türlerinden farklı olan durum çalışmasının "nasıl" ve "neden" sorularının cevaplanacak temel sorular olduğunu ve araştırmacının kontrol edemediği bir olgu veya olaya derinlemesine bakma fırsatı sağladığı söylenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Niteliksel araştırma, karmaşık sosyal ilişkilere ve anlaşılması zor etkileşim kalıplarına bakarak küçük insan grupları veya durumlar hakkında zengin ve ayrıntılı bilgi verebilir. Yıldırım ve Şimşek (2006), durum çalışmalarının özellikle değişkenlerin bağlamdan izole edilemediği durumlar için uygun olduğunu savunmuştur.

3.2. Araştırmanın çalışma grubu

Çalışmanın araştırma grubu, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Sakarya ili Sapanca ilçesinde eğitim gören 20 Roman öğrenci, 20 Roman veli ve bu öğrencilerin eğitiminden sorumlu olan 15 öğretmen olmak üzere toplam 55 kişiden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrenci, veli ve öğretmenleri seçerken iki aşamalı bir süreç izlenmiştir. Sakarya il genelinde bulunan tüm ortaokullara ulaşmak zor olduğundan öncelikle ölçüt örnekleme yöntemi ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak 5 ilköğretim okulu seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminin arkasındaki temel fikir,

önceden belirlenmiş 28 kriteri karşılayan tüm durumların incelenmesidir. Burada bahsedilen kriter veya kriterler araştırmacının kendisi tarafından oluşturulabilir. Araştırmada Romanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde bulunan 5 ilköğretim okulunda öğrenim gören öğrenciler; 5 ile 15 yıl arasında çalışma süresi bulunan öğretmenler ve bu öğrencilerin velilerine ait kriterler belirlenmiştir.

3.3. Araştırma sahası Sapanca ilçesi ve Gazipaşa (Kestanelik) Mahallesi

Araştırmanın bu bölümünde çalışmaya konu olan Sapanca ilçesi ve Romanların yaşadığı Gazipaşa Mahallesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bilgiler, Sapanca Belediyesi ve Kestanelik Mahallesi Muhtarlığından elde edilmiştir. Belediye verilerinden elde edilen kayıtlı evraklara göre M.Ö. 1200 yılında Frigyalılar'ın bu yerleşim yerine gelmesiyle, bölge olarak adı geçen Sapanca'yı, aslında M.S. 378 tarihinde Bitinya Krallığı kurmuştur. İlk kez 391 yılına ait Lazca bir kaynakta Sapanca'nın ismi Siphonensis Lacus olarak kullanılmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu zamanında Buanes, Sofhan ve Sofhange isimleriyle tanınmıştır. Sapanca ve çevresine 1075 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nin gelmesiyle bölge Ayan ve Ayanköy isimleriyle anılmaya başlanmıştır. Daha sonra Sabancı Koca ismiyle bir köy kurulmuş ve Padişah Kanuni Sultan Süleyman tarafından kasaba yapılmıştır. 1837 tarihinde Sultan 2. Mahmut Dönemi'nde Adapazarı ilçe merkezi olmuş, Sapanca da Adapazarı'na nahiye ismiyle bağlanmıştır (Tüzün, 1983). İzmit- Bolu yolu da Sapanca'dan geçtiği için Kâtip Çelebi, Cihannüma isimli kitabında sözü geçen yolun Sapanca bölümüyle ilgili, yolun bir kısmının su içinden geçtiğini ve sular çoğaldığı zaman yolu aştığını yazmıştır. Benzer tanımlama 19. yüzyılın ilk yarısında Charles Texir tarafından da betimlenmiştir: “Bir saat boyunca gölün kumları üzerinde gidilmektedir. Bazı yerlerde sular kolonlara kadar çıkmaktadır.” 1890 yılında Sapanca'ya getirilen demir yolu yukarıda bahsedilen dar kıyıdan yarma açılarak inşa edilmiştir. Demir yolu inşa edildikten sonra araç kara yolu göz ardı edilmiş, kara yolculuğu çok zor olmuştur. 93 Harbinden sonra ilçenin çoğu mahallesine Laz nüfus gelmiştir. Cumhuriyet kurulduktan sonra karayolu Sapanca Gölü'nün dar tarafından değil, arka yamaçların arkasından geçirilmiştir. Böylelikle Sapanca ulaşım adına üstüne düşen görevi demir ve kara yolu olarak ikisini de yerine getirmiştir. 1950 tarihlerinde E5 kara yolunun Sapanca Gölü'nün diğer tarafından geçirilmesiyle Sapanca kısa bir süreliğine ehemmiyetini kaybeder gibi olduysa da 1989 tarihinde TEM otoyolunun Sapanca'dan geçmesi ile tarihteki önemine tekrar

kavuşmuştur. Sapanca 1957 yılında bucak olarak bağlı olduğu Adapazarı merkez ilçesinden ayrılıp ayrı bir ilçe olmuştur (Tunçdilek, 1986).

İlçeye bağlı Gazipaşa Mahallesi Roman vatandaşların göçüp gelerek yerleştiği mahalledir. Gazipaşa Mahallesi'nde kendi yaşam biçimlerine uygun evlerde ve düzen içerisinde yaşamışlardır. Bu yaşam biçimleri ve hane yapıları ilçenin diğer mahallelerine kıyasla farklı özellikler barındırmasına neden olmuştur. Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve Sapanca Belediyesi iş birliği ile yapımına başlanan Gazipaşa Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi ile 2012 yılında Romanların yaşadıkları evler yıkılarak TOKİ binaları yapılmıştır. Romanlar bu evlere zorunlu olarak yerleştirilmiş ve günümüzde çoğunluğu hâlâ orada yaşamaktadır. Diğer vatandaşların yaşadığı Toki binaları ile aralarına görünmez bir duvar örülmüştür (Şahin, 2007).

3.4. Sapanca ilçesinde yaşayan Romanların eğitim ve yaşamları

Dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalarda görüldüğü gibi Sapanca ilçesinde de Roman vatandaşların hem sosyalleşme konusunda hem de eğitim ve okullaşma konusunda sıkıntıları olduğu düşünülmektedir. Sapanca'da Romanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde bulunan okullarda dikkat çeken sorunlar ve okullaşma oranı bu çalışmanın temelini oluşturmuştur. Roman öğrencilerin kayıtlı olduğu bu okullarda yapılan sürekli devamsızlık ve okul terki, akademik başarı düşüklüğü, okuma yazma oranının düşüklüğü, ekonomik sorunlar ve toplumsal problemler gözlemlenen ortak sorunlar olduğu öngörülmüştür.

Sapanca ilçesinde yer alan bu okullarda Roman öğrencilerin okula başlama yaşı oldukça yüksek olup okula devam oranları da aksine oldukça düşük olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ailelerin okuma yazma oranları, eğitime karşı olumsuz bakış açıları ve gelecekle ilgili amaçsızlık da dikkat çeken başka bir konudur. Yoğun olarak kentsel dönüşüm projesi ile bir bölgede toplanmaya çalışılan Romanlar, Sapanca ilçesinde TOKİ bölgesinde yaşamakta olup kendilerini toplumdan soyutlamış ve kendi gelenek göreneklerine göre kurdukları yaşam biçimiyle hayatlarını devam ettirdikleri görülmüştür. Yine bu bölgede yaşayan Roman vatandaşların düzenli bir işe sahip olmadıkları, eğitim, sağlık ve beslenme gibi temel kamusal hizmetlerden yoksun oldukları dikkat çekmiştir (Aytaç , 2013).

3.5. Sapanca ilçesi Gazipaşa Mahallesi’nde yaşayan Romanların iş ve mesleki durumu

Ülkemizdeki tüm şehirlerde olduğu gibi Gazipaşa Mahallesi’nde de yaşayan Romanların eğitim ve mesleki konularda aktüelliğini koruyan sorunlar dikkat çekmektedir. Hane başına düşen fert sayısının çokluğu, çok sık yer değiştirme, çocuk sayısının fazlalığı, beslenme, ekonomik sorunlar okullaşma önünde büyük bir engel teşkil etmekte ve meslek sahibi olmanın önüne geçmektedir. Romanların çoğunluğunda genel sorun olan bu etmenler Gazipaşa Mahallesi’nde yaşayan Romanlarda da oldukça fazla olarak görülmektedir. Bu nedenlerin etkisi çok olmakla birlikte Gazipaşa Mahallesi’nde Roman vatandaşların büyük bir çoğunluğu eğitim hatta okuma yazma gerektirmeyen geçici, günlük ve fiziki güce dayalı işler tercih etmektedir.

Gazipaşa Mahalle Muhtarı ile yapılan görüşmede, Gazipaşa Mahallesi nüfusu içerisinde kamu kurumlarında çalışan hiçbir birey olmadığı fakat Belediye’de özellikle temizlik işlerinde çalışan bir kısım olduğu bilgisi elde edilmiştir. Bunun yanında Romanların hurdacılık, hamallık, temizlik işçiliği, müzisyenlik, ayakkabı boyacılığı, mevsimlik tarım işçisi olarak gündelik işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir.

3.6. Sapanca ilçesinde yaşayan Romanların eğitim ve yaşamları

Dünyada ve Türkiye’de yapılan araştırmalarda görüldüğü gibi Sapanca ilçesinde de Roman vatandaşların hem sosyalleşme konusunda hem de eğitim ve okullaşma konusunda sıkıntıları olduğu görülmektedir. Sapanca’da Romanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde bulunan okullarda dikkat çeken sorunlar ve okullaşma oranı bu çalışmanın temeli olmuştur. Roman öğrencilerin kayıtlı olduğu bu okullarda yapılan sürekli devamsızlık ve okul terki, akademik başarı düşüklüğü, okuma yazma oranının düşüklüğü, ekonomik sorunlar ve sosyal problemler gözlemlenen ortak sorunlardır.

Sapanca ilçesinde yer alan bu okullarda Roman öğrencilerin okula başlama yaşı oldukça yüksek olup okula devam oranları da aksine oldukça düşüktür. Ailelerin okuma yazma oranları, eğitime karşı olumsuz bakış açıları ve gelecekle ilgili amaçsızlık da dikkat çeken başka bir konudur. Yoğun olarak kentsel dönüşüm projesi ile bir bölgede toplanmaya çalışılan Romanlar, Sapanca ilçesinde TOKİ bölgesinde yaşamakta olup kendilerini toplumdan soyutlamış ve kendi gelenek göreneklerine göre

kurdukları yaşam biçimiyle hayatlarını devam ettirdikleri görülmüştür. Yine bu bölgede yaşayan Roman vatandaşların düzenli bir işe sahip olmadıkları, eğitim, sağlık ve beslenme gibi temel kamusal hizmetlerden yoksun oldukları dikkat çekmiştir (Aytaç, 2013).

3.7. Sapanca ilçesi Gazipaşa Mahallesi’nde yaşayan Romanların iş ve mesleki durumu

Ülkemizdeki tüm şehirlerde olduğu gibi Gazipaşa Mahallesi’nde de yaşayan Romanların eğitim ve mesleki konularda aktüelliğini koruyan sorunlar dikkat çekmektedir. Hane başına düşen fert sayısının çokluğu, çok sık yer değiştirme, çocuk sayısının fazlalığı, beslenme, ekonomik sorunlar okullaşma önünde büyük bir engel teşkil etmekte ve meslek sahibi olmanın önüne geçmektedir. Romanların çoğunluğunda genel sorun olan bu etmenler Gazipaşa Mahallesi’nde yaşayan Romanlarda da oldukça fazla olarak görülmektedir. Bu nedenlerin etkisi çok olmakla birlikte Gazipaşa Mahallesi’nde Roman vatandaşların büyük bir çoğunluğu eğitim hatta okuma yazma gerektirmeyen geçici, günlük ve fiziki güce dayalı işler tercih etmektedir.

Gazipaşa Mahalle Muhtarı ile yapılan görüşmede, Gazipaşa Mahallesi nüfus içerisinde kamu kurumlarında çalışan hiçbir birey olmadığı fakat Belediyede özellikle temizlik işlerinde çalışan bir kısım olduğu bilgisi elde edilmiştir. Bunun yanında, hurdacılık, hamallık, temizlik işçiliği, müzisyenlik, ayakkabı boyacılığı, mevsimlik tarım işçisi olarak gündelik işlerde çalıştıkları tespit edildiği bilgisine ulaşılmıştır.

Ulaşması kolay ve hızlı olan durum örnekleme araştırma yöntemlerine çabukluk katar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu iki örnekleme yönteminin bir arada kullanılmasının nedenlerinden biri; nitel araştırmanın yapısı dolayısıyla esnek olmasıdır. Bu konuyla ilgili olarak Yıldırım ve Şimşek (2006), araştırmacıların örnekleme kararları sırasında birkaç örnekleme tekniğini araştırmaların herhangi bir noktasında eş zamanlı kullanabileceğini, ihtiyaç duyması halinde yeni örnekleme yöntemlerini her zaman benimseyebileceğini savunmuştur. Başlangıç aşamasında olmasalar bile diğer bir neden ise, hazır durum örnekleme yönteminde araştırma sonuçlarının güvenilirliği ve uygulanabilirliği düşük olduğundan ölçüt örnekleme yoluyla yeterli güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışma grubu ve veri kaynağını oluşturan öğretmenlerin cinsiyet, kıdemlerine ait kişisel bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1*Öğretmenlerin Cinsiyet ve Kıdemlerine Göre Dağılımları*

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	8	53.3
	Erkek	7	46.7
	Toplam	15	100
Kıdem	5-10 yıl	3	20
	11-15 yıl	12	80
	Toplam	15	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %53,3'nün (n= 8) kadın; %46,7'nin (n= 7) erkek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin kıdem yıllarına bakıldığında %80 oranında yani büyük çoğunluğun 11 ile 15 yıl arasında olduğu; %20 oranında da 5 ile 11 yıl arasında olduğu görülmektedir. Velilerin cinsiyet ve yaşlarına göre olan dağılımı ise Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2*Velilerin Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Dağılımlar*

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	12	76
	Erkek	8	24
	Toplam	20	100
Yaş	20-30 yaş	11	55
	30-40 yaş	9	45
	Toplam	20	100

Tablo 2 incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan velilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında %76 oranında (n= 12) kadın; %24 (n= 8) oranında erkek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte velilerin yaş oranları %55'inin (n= 11) 20 ile 30 yaş aralığında olduğu; %45 (n=9) oranında 30 il 40 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyet ve okul türüne göre dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Öğrencilerin Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Dağılımları

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	12	76
	Erkek	8	24
	Toplam	20	100
Okul Türü	İlkokul	6	20
	Ortaokul	14	80
	Toplam	20	100

Tablo 3 incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyet dağılımları incelendiğinde %76 (n=12) oranında kız; %24 (n=8) oranında erkekten oluştuğu görülmektedir. Öğrencilerin okul türüne bakıldığında %80 (n= 14) oranında ortaokul; %20 (n=6) oranında ilkokula devam ettikleri görülmektedir.

3.8. Veri Toplama Araçları

Araştırma niteliksel olarak tasarlanmış ve sürdürülmüştür. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanır ve doğal ortamda gözlem ve olayları gerçekçi ve bütünsel olarak bulmayı amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Durum çalışmalarında, sayıca fazla veri toplama aracı veya yöntemi kullanmak tavsiye edilen bir durumdur (Hartley, 1995). Bu sebeple bu çalışmada da nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme formu kullanılmış, veri kaynağı olarak da öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine başvurulmuştur. Görüşme formunda yer alan sorular uzman görüşü olarak hazırlanmıştır. Aşağıda veri toplama sürecinde yer alan görüşme formlarına ait verilere değinilmiştir.

3.8.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Araştırmacı soru hazırlama aşamasına geçmeden önce geçerlik ve güvenirlik kriterlerini göz önünde bulundurarak, sorular hakkında kapsamlı araştırma yapıp düşünerek, soruları amaca en uygun olacak şekliyle ortaya koymuştur. Bunun yanında araştırmacı kendisini görüşme yapacağı kişilerin yerine koyarak söz konusu sorular kendisine sorulsaydı nasıl hissederek cevaplardı, diye düşünerek sorularını hazırlamıştır. Araştırmanın temel amacına yönelik soru havuzu hazırlanmış ve uzman görüşü alınarak görüşme yapılacak öğretmen, öğrenci ve veliye yönelik en uygun ve kapsamlı cevap içeren sorular seçilmiştir.

Araştırmada öncelikle velilerin ve öğrencilerin kendilerini rahat hissetmeleri ve davranışlarına ilişkin düşüncelerini detaylı olarak öğrenmeleri açısından görüşme yöntemi olarak kullanılmasının doğru olacağı düşünülmüştür. Literatür taramasına dayalı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu 5 maddeden oluşmakta olup görüşme formlarında öğretmen, öğrenci ve velilere yönelik ayrı sorulardan oluşan formlar kullanılmıştır.

Görüşme formlarında Roman çocukların okulda başarısız olma nedenleri, Roman çocukların okula devam edememe nedenleri, Roman çocukların velileri ile yaşanan sorunlar, Roman çocukların okul hayatında başarılı olabilmesi için neler yapılabileceği, Roman çocukların sosyal dışlanma sorunlarının nasıl çözüleceğine ilişkin olmasına dikkat edilmiştir. İlgili görüşme formları Ek bölümünde verilmiştir.

3.9. Veri Toplama Süreci

Araştırma için gerekli izinler alındıktan sonra 2022-2023 eğitim öğretim yılında Sapanca ilçesinde öğrenim gören 25 öğrenci, 20 öğrenci velisi ve görev yapan 15 öğretmenden veriler toplanmıştır. Görüşme formlarının öğrenci, öğretmen ve velilerle birebir görüşerek doldurulması sağlanmıştır. Hazırlanan formlarda çalışmanın amacı, önemi ve anketi doldururken dikkat edilmesi gereken noktalar açıklanmıştır. Araştırmacı, katılımcıların formu doldururken gönüllü olarak hareket etmeleri gerektiğini kaydetmiştir.

Veri toplama sürecinde ilk olarak, okul ziyaretleri yapılarak Roman öğrencilerin derslerine giren öğretmenlerle ön görüşme yapılmıştır. Sonrasında görüşme formlarının doldurulması gönüllülük esasına dayalı olarak istenmiştir.

3.10. Verilerin analizi

Araştırmada görüşmelerden elde edilen bilgiler nitel veri analiz tekniklerinden olan “içerik analizi” tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi, elde edilen bilgi veya verilerin detaylıca analizini gerektirir. Bu, önceden gizlenmiş temaları ve kodları keşfetmenizi sağlar. Bu analiz türünde amaç, sonuçları organize ve tefsir edilmiş bir şekilde okuyucuya ulaştırmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soru ve cevaplar dikkate alınarak ve bilgisayar ortamında yazıya dökülerek analize uygun veri metinlerine dönüştürülmüştür.

Görüşme formlarının incelemeyi basitleştirmek için, toplanan verilerin amaca uygun olacak şekilde basit, az ve öz simgelerle tanımlanmasına “kodlama” denir (Karasar, 1998). Oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formlarına ilişkin veriler (Ek-4, Ek-5), önce okunup, her bir satır “okuma yöntemi” ile analiz edilmiş ve “kod listesi” meydana gelmiştir (Ek-6). Kod listesi meydana gelirken konuyla alakalı kaynak ile formlardan elde edilen veriler dikkate alınmıştır. Kodlama işlemi bittikten sonra, ortaya çıkan sembollerin tümüyle benzer yanları bulunmuş ve böylece araştırma bulgularına ait ana hatlar oluşturacak temalar oluşturulmuştur. Ortaya çıkarılan kod listesi ve temalar uzman görüşü alınarak en son hâle getirilmiştir. Kvale’ye (1996) göre, “anlamaların kategorize edilmesi tekniğine” dayanan bu tür gruplama, metinlerden geçerli çıkarımlar yapılmasını ve nitel araştırmanın amacı olan açıklamalar ve yorumlar arasındaki ilişkinin tutarlılığını sağlar. Keşfedici analiz sürecinin sonunda, sonuçları tanımlamak ve yorumlamak için ortaya çıkan bir kod listesi ve kod listesiyle tutarlı bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan görüşme formları içerik analizi sonucunda ortaya çıkan tema ve kodlar, bulguların yazım aşamasında hiçbir şekilde yorum yapılmadan ve farklı başlıklar şeklinde doğrudan alıntılar kullanarak okuyucunun anlayabileceği şekilde sunulmuştur. Alıntılar tırnak işaretiyle gösterilerek, kullanılan alıntılara ait kısaltmalara yer verilmiştir. Kısaltmalar yapılırken öğrenci, öğretmen ve veli sayıları dikkate alınmış; cinsiyet, yaş vb. ayırım gözetmeksizin yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Dördüncü bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda Roman öğrencilerin okula devamsızlık, okul terki ve okuldaki başarısızlıklarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda görüşmeden ortaya çıkan bilgi ve verilerin çözümlenmesi sonucunda meydana gelen bulgulara değinilmiştir.

4.1. Problem cümlesine ait bulgular

Araştırmanın bu bölümünde Roman vatandaşların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde yer alan okullarda öğrenim gören Roman öğrencilerin okul terki ve okuldaki akademik başarısızlık profilleri ile sosyoekonomik düzeyleri ve maruz kaldıkları dışlanmışlık ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Roman öğrencilerin eğitim hayatında yaşadıkları zorluklar, sosyoekonomik temelli olarak okul yaşantılarına yansıyan zorluklar, aile tutumlarından dolayı eğitime yansıyan zorluklar, sosyal ve çevresel zorlukları ifade eden temalar çevresinde araştırılmıştır.

Roman öğrencilerin geçmişte ve günümüzde sosyal ve ekonomik zorlukların temelinde yetersiz eğitim ve eğitime bakış açısı yatmaktadır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre de yetersiz eğitim ve beraberinde gelen sorunlar; kültürlerinden ve ekonomik sebepler kaynaklı eğitim sorunları kısır döngü hâlinde devam etmektedir.

4.2. Alt problemlere ait bulgular

Bu bölümde öğrenci, öğretmen ve veliler ile yapılan görüşme form aracılığıyla elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular “Öğrencilerin okula devamsızlıkları, okul terki ve okuldaki başarısızlıklarına ilişkin sebeplerine ait bulgular”, “Öğretmenlerin, Roman öğrencilerin okula devamsızlıkları, okul terki ve okuldaki başarısızlıklarına ilişkin düşüncelerine ait bulgular” ve

“Velilerin, öğrencilerine ait okul devamsızlıkları, okul terki ve okuldaki başarısızlıklarına ilişkin düşüncelerine ait bulgular” şeklinde başlıklar altında sunulmuştur.

4.2.1. Öğrencilerin okula devamsızlıkları, okul terki ve okuldaki başarısızlık sebeplerine ait bulgular

Görüşme formlarında öğrencilerin okul ortamında karşılaştıkları sorunlar, ailesel veya çevresel engeller ve okul terkine neden olan etmenlere ait sorulara cevap vermesi istenmiştir. Öğrencilerin okula devam oranlarını azaltan ve okul terkine neden olan etmenler; aile ve çevre etkenli, maddi etkenli ve okul ortamına ilişkinetkenler olarak tespit edilmiştir.

Öğrencilerin okula devamlarını etkileyen durumlarla ilgili görüşme formlarına ilişkin kodların dağılımı Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4

Öğrencilerin Okula Devamsızlığını ve Okul Terkini Etkileyen Durumlarla İlgili Öğrenci Görüşü

TEMA	KATEGORİ	N	%
Öğrencilerin Okula	Aile ve Çevre	16	80
Devamsızlığını ve Okul	Okul Ortamı	10	50
Terkini Etkileyen Durumlar	Öğretmen ve İdare	6	30

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkinin etkileyen durumların %80 oranında (n=16) aile ve çevre kaynaklı olduğu, anne ve babaların okula hatta eğitime ilgisiz oldukları, çocuklarını hem eğitim hayatlarında hem de normal yaşamlarında yeteri kadar takip etmedikleri, çocuklarına temizlik, beslenme ve maddi konularda gereken özeni göstermedikleri, okulu sadece yardımlar sebebiyle ekstradan bir kazanç kaynağı olarak gördükleri, okulda yapılan toplantılara katılmadıkları ve çocuklarını okula eksik ders araç gereçleriyle ve eksik kılık kıyafetle gönderdikleri bu durumun da çocukların eğitim hayatını olumsuz yönde etkileyerek okul devamsızlığına bunun sonucunda da okul terkine neden olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin diğer görüşleri ise (n = 10) %50 oranında okul ortamından kaynaklı olduğu, öğrencilerin okul ortamında da sosyal dışlanma

sorunu yaşadıkları, çocukların başarılı olabileceklerine inandırılmamaları, sınıf arkadaşlarının Roman kökenli olan öğrencilere karşı olan ön yargılı tutum sergiledikleri, okul içerisinde Roman öğrencilerle diğer öğrencilerin kaynaştırılması ve öğrencilerin birlik ve bütünlük içinde olmalarının sağlanması gerektiği görüşü ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin (n=6) %30'luk kısmı ise okula devamsızlık ve okul terkinin öğretmen ve idare kaynaklı olduğunu, okul idarelerinin aileleri eğitime dâhil etmeleri gerektiğini, öğretmen-okul idaresi ve ebeveyn dayanışmasının artması gerektiğini, bazı öğretmenlerin de Roman çocuklara karşı aşağılayıcı bir üslup takındığını ve ayrımcılık yaptıklarını, okul idaresinin sadece devam sorunuyla ilgilendiğini fakat arkada yatan sebeplerle ilgilenmedikleri şeklinde belirtmişlerdir.

İlk olarak 'Anne – baba Tutumuna İlişkin 'öğrenci görüşlerinden bazıları birebir olacak şekilde aşağıda verilmiştir.

Ö₄: *“Okula gelmemem için babam tüm kitaplarımı ve okul çantamı yaktı, ben okumak istiyorum fakat babamın korkusundan hiçbir şey diyemiyorum. Beni de ablalarım gibi çocuk yaşta evlendirecek.”*

Ö₇: *“Bizim toplumda evlilikler erken yaşta olur, genelde 15 – 16 yaşında evli kadınlar çocuk sahibi bile olmuştur. Okula sadece devletten yardım almak için kayıt yaptırırlar sonra kimse okula gitmez.”*

Ö₁₁: *“Bizim ev geçimimizi yapmak için evde bulunan herkesin çalışması gerekir, zaten babamın da düzenli bir işi yok bu yüzden annem, ben ve kardeşlerim günlük ücret karşılığı işlerde çalışıyoruz yoksa hayata devam edemeyiz. Zaten okumak bizim ailede önemsiz bir konu çoğumuz okuma yazma dahi bilmiyoruz hem okuyup da ne olacağız, kim bizi işe alacak?”*

Ö₁₄: *“Ben okumak istiyorum desem babam beni bir güzel döver. Benim görevim şimdilik anneme evde yardım etmek sonra yaşım 15 olunca evlendirirler. Zaten babam okula gönderse bile çevredeki insanların dedikodusu yüzünden vazgeçer, bizim toplumumuzda okuyan kızlara iyi bakmazlar. Annemin de korkudan sesi çıkmaz, sadece okul konusunda değil, başka konularda da babama karşı gelemmez.”*

Ö₁₈: *“Okumak, okula gitmek bizim yaşamımızda hiç önemi olamayan bir konu, anne babalarımız bizi böyle yetiştirir. Ben ilkokula gittim okuma – yazma öğrendim daha okulu bitirmeden babam beni işe götürmeye başladı çünkü eve para lazım. Evde kalabalığız, karnımızı doyurmamız için okula değil işe gitmen lazım der babam.”*

Tablo 4 ‘te okula devam ve okul terki ile ilgili okul ve okul ortamından kaynaklı sorunlara ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları birebir olacak şekilde aşağıda verilmiştir.

Ö3: *“Okulda arkadaşlarım benimle dalga geçiyorlar, her şeyimiz onlardan farklı; kıyafetlerimiz, konuşmamız, evlerimiz, rengimiz bile farklı. Sınıfta kendimi mutsuz hissediyorum zaten kimse benimle arkadaşlık yapmak istemiyor bu yüzden okula gitmek istemiyorum.”*

Ö5: *“Ben okul ortamına ve sınıfa uyum sağlayamıyorum çünkü biz okula aynı amaçla gitmiyoruz, okulda arkadaşlarım çok konuşmaz benimle sanki yokmuşum gibi davranırlar. Teneffüste, okul bahçesinde hep yalnız olurum, kimse yanıma bile gelmez. Sanki bir hastalığım var gibi kaçarlar benden.”*

Ö10: *“Okulda rahat edemiyorum, konuları anlamıyorum. Sınıftaki herkes anlıyor ben sessizce oturuyorum. Okul etkinliklerine katılamıyorum, okulda geziler olur, bayramlar kutlanır ama ben hep dışarda kalırım zaten istemem de katılmayı çünkü babamın parası yetmez bunlara katılmaya. Okul ortamı, okuldaki diğer çocuklar benim alışık olduklarımdan farklı, uyum sağlayamıyorum.”*

Ö19: *“Okulda çok fazla ödev veriyorlar ama benim ödev yapacak ne malzemem var ne de evde ödev yapacak, ders çalışacak yer var. Ödevlerimi yapmayınca arkadaşlarım dalga geçiyorlar. Sınıf başkanı sürekli sessiz olmama rağmen konuşan listesine beni hep yazıyor, onlarla iyi anlaşmak için sesimi çıkarmıyorum ama arkadaşlarım genelde bana kötü davranıyorlar.”*

Tablo 4‘te okula devam ve okul terki ile ilgili öğretmen ve idare kaynaklı sorunlara ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları birebir olacak şekilde aşağıda verilmiştir.

Ö5: *“Okulda öğretmenlerim daha çok ilgilenebilir bizimle çünkü derslerim çok kötü, notlarım zayıf, konuları anlamıyorum keşke derslerde bizim sınıflarımız diğerlerinden ayrı olsa. ”*

Ö9: *“Fakir olduğumuz için okulun kıyafetlerini alamıyoruz, çoğu defterimiz eksik, malzemelerimiz eksik oluyor. Okul müdürü okula forma giymeden geldiğimiz için kızıyor, keşke forman var mı diye sorsa. Bu nedenlerden dolayı okula gitmek istemiyorum çünkü kendimi kötü hissediyorum.”*

Ö14: *“Ben LGS’ye girmeyeceğim ki neden bana zorla Matematik öğretmeye çalışıyorlar keşke okulda bol bol müzik dersi olsa benim de yetenekli olduğum alanlar olduğunu görseler.”*

Ö16: *“Okulda olmak beni mutlu etmiyor çünkü kendimi dışlanmış hissediyorum, arkadaşlarım benimle konuşmuyor, oyun oynamıyor ve buna hiçbir öğretmenim müdahale etmiyor. Öğretmenlerim bizimle*

daha çok ilgilense belki dikkatini çekeriz arkadaşlarımızın. Sadece okula gelmediğimiz günlerde anne babamızı arıyorlar keşke aramak yerine neden okula gelmediğimizi sorsalar.”

4.2.2. Velilerin, Roman öğrencilerin okula devamsızlıkları, okul terki ve okuldaki başarısızlık sebeplerine ait bulgular

Görüşme formlarında öğrenci velilerinin, çocuklarının okula devam sorunu ve okul terkine sebep olan etmenlerle ilgili görüşlerini almak için belirtilen sorulara cevap vermesi istenmiştir. Öğrencilerin okula devam oranlarını azaltan ve okul terkine neden olan etmenleri maddi problemler, yaşam koşulları, gelenek ve görenekler ile çevresel ve toplumsal sebepler olarak kategorize edilmiştir.

Öğrencilerin okula devamlarını etkileyen durumlarla ilgili görüşme formlarına ilişkin kodların dağılımı Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5

Öğrencilerin Okula Devamsızlığını ve Okul Terkini Etkileyen Durumlarla İlgili Veli Görüşü

TEMA	KATEGORİ	N	%
Öğrencilerin Okula Devamsızlığını ve Okul Terkini Etkileyen Durumlarla İlgili Veli Görüşü	Ait Oldukları Toplumun Kuralları	15	75
	Maddiyat	14	65
	Dışlanmışlık Hissi	12	60

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkini etkileyen faktörlerle ilgili olarak veli görüşüne göre en çok (n= 15) %75 oranında içinde bulundukları toplumdan kaynaklı olduğu, halk olarak kendi gelenek ve göreneklerine çok bağlı yaşadıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

V₁: *“Bizde çocuklar ilkokuldan sonra okutulmaz, özellikle kız çocuklar okuma yazma öğrense yeter çünkü evde yapması gereken işleri bırakıp da okula gitmek bizim geleneklerimize ters düşer. Zaten çocuk okuyup da ne olacak sanki devlet dairesinde işe mi alacaklar? Erkekler ilkokuldan sonra işe gider, lise çağında da evlenir. Kızlar okula gitmese de olur, ev işlerine yardım eder, erkenden de evlenir. “*

V₄: “Bizim geleneksel mesleklerimiz var; bohçacılık, demircilik, bakırcılık, kalaycılık, elekçilik, altın arayıcılığı, seyislik, şifacılık, falcılık, ayı oynaticılığı, sepetçilik, müzisyenlik, çengilik, kâhinlik, dilencilik ve nalbantlık gibi. Bu meslekler için de okumaya gerek yok. Bizim çocuklarımız da okursa bu işleri kim yapacak?”

V₆: “Roman olarak bizim için okulun bir önemi yok, okul veya eğitim bize artı bir değer katmaz. Kızını okutan bir Roman’ı biz ayıplarız. Herkesin yapacağı bir iş vardır bizde, örneğin evin erkeği ve erkek çocukları evin geçimine katkı sağlarken kadınlar ve kız çocukları ihtiyaç varsa dışarda çalışırlar ama ihtiyaç yoksa ev işlerini yaparlar. Benim tanıyıp bildiğim herkes böyle, biz geleneklerimize ters davranışlarda bulunmayız.”

V₁₀: “Ben, kızlarımın okumasını çok istedim. Okurlarsa benim gibi cahil olmazlar, erkek eline bakmazlar diye düşündüm ama bunu kocama söyleyemedim bile. Kızlarımı gizli gizli ilkokul bitene kadar okula gönderdim, en azından okuma yazma öğrendiler ama sonra büyüdüler ve dikkat çekmeye başladılar. Biri ortaokula devam edeceğim deyince babasından dayak yedi. Ortaokula, liseye devam etsinler isterim ama biri görüp de babalarına söylese evde kıyamet kopar. Biz kendimiz için yaşamıyoruz, tüm Roman toplumu için yaşıyoruz bu nedenle yaptığımız her şey toplumumuza uygun olsun isteriz.”

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkinin etkileyen diğer faktörlerle ilgili olarak veli görüşüne göre (n= 14) %65 oranında maddiyat ve ekonomik sebeplerin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra; Roman anne ve babalar toplumsal ayrımcılığın nedeni olarak ekonomik ve sosyal olumsuzlukları işaret etmektedir. Genellikle ekonomik durumu kötü olan Romanların yaşadıkları evlerin oldukça kötü şartlarda olduğunu, barakalarda yaşayan Romanların evlerinde banyo dâhi olmadığını ancak buna rağmen annelerin çocuklarını okula temiz gönderebilmek için çeşmeden su taşıdıklarını, eski kıyafetleri tek tek dikerek ellerinden geldiği kadar yeni tutmaya çalıştıklarını belirtmektedirler. Bunlara ek olarak Roman anne babalar çocuklarının okul başarısızlıklarında ve okul terkinde kaliteli okullara erişememe, servis gibi imkânlardan yararlanamama, ders materyali, araç ve gereçlerinin yetersiz olması, ders çalışmak için imkânlarının olmaması ve tüm bu maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocukların küçük yaşlarda çalıştırılması konusunun çocukların eğitim hayatını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Velilerin görüşlerinden bazıları birebir olacak şekilde aşağıda verilmiştir.

V₂: “Düzenli bir işim yok böyle olunca eve gelen düzenli para da yok. Çoğu zaman karnımızı doyuracak parayı zor buluyoruz, çocukları okula nasıl göndereceğim? Okul kıyafetlerini genellikle okul müdürü alıyor, kitapları zaten ücretsiz ama bununla bitmiyor ki. Çocuklara harçlık lazım, defter lazım, kalem lazım. Tüm bu sebepler okula düzenli gitmelerine engel oluyor. “

V₅: “Evde çocuklarla beraber toplam yedi kişiyiz. Evimiz iki odalı, bir de mutfak var. Bu kadar kalabalık bir aileyiz ve hepimiz gündelik işlerde çalışıyoruz. En küçük çocuğu okula gönderiyoruz ama ilkokul bitince o da devam etmeyecek. Okul, eve çok uzak ve kızım yürüyerek gidiyor, bizim servise verecek paramız yok. Okulda sürekli etkinlikler oluyor ama kızım hiçbirine katılamıyor, forması dışında etkinlikler için kıyafet alacak paramız mı var? Okula giderken çantasına evde bulduğum yiyeceklerden koyuyorum, harçlık veremiyoruz. Parasızlık bizi çok zorluyor ve çocuk büyüdükçe arkadaşlarından utanıyor, arkadaşlarını kışkırtıyor ve okula devam etmek istemiyor.”

V₈: “Bazen dünyaya gelmiş en şanssız toplum biziz diye düşünüyorum. Devlet dairelerinde bizi işe almıyorlar, eşim evlere temizliğe gitmek istiyor ama Roman olduğunu görünce kabul etmiyorlar. Biz dışlanmış insanlarız ve bu dışlanmışlık bizim maddiyatımıza da zarar veriyor, iş bulamazsak ne yapacağız, nasıl yaşayacağız? Çocuklarım benden bir şey isteyince kendimden utanıyorum. Erkek çocuklarım hamallık yapıyor, kız çocuklarım da ev temizliği, yemek gibi işlerle uğraşıyorlar. Kızlar biraz daha büyüyünce evlenecekler. Baba evinde ne gördülerse öyle yaşamları olacak. Okumak için sabit gelir olması gerekiyor, bizim neyimiz sabit ki gelirimiz sabit olsun?”

V₁₁: “Ben kendimi bildim bileli çalışırım ama neyin var diye sorsanız cevap veremem. Bizim yaşamımız, yaşam alışkanlıklarımız diğerlerinden çok farklı. Hastaneye gideriz tiksinererek bakarlar, okula gideriz dışlarlar, iş istemeye gideriz dalga geçerler. Şartlar böyleyken okul hayatımızın son sırasında yer alıyor, evet eğitim ücretsiz ama çocuğun ihtiyaçları ne olacak? Nereye kadar, kim bize yardım edecek?”

V₁: “Çevremizde bizden olmayan kimseyi görmüyoruz, çarşıda, pazarda, markette bizi gören insanlar tiksinererek bakıyorlar ve biz yokmuşuz gibi davranıyorlar. Aynı sorunu çocuklarımız okullarında da yaşıyor. Sınıfta, bahçede hiç yan yana gelmiş bir Roman çocuk ile diğer vatandaşların çocuklarını gördünüz mü, göremezsiniz çünkü bizden kaçarlar. Okulda ayrımcılık hissi yaşayan çocuklarımız bir süre sonra devamsızlık yapmaya başlıyor. Keşke bize ait ayrı okullar olsa. “

V₂: “Roman kelimesi ne demek bilir misiniz? Ben varım demek, ben de adamım ben de insanım demek ama bu sadece kelimedede kalıyor. Bizden başka kimse bizi görmüyor, aynı sokaklarda yürüyoruz, aynı

topraklarda yaşıyoruz, aynı okullara gidiyoruz ama sanki biz yokuz ya da pislik insanlarız gibi muamele görüyoruz. Çocuğum okulda bu muameleyi göreceğine okula hiç gitmesin daha iyi. Oysa hepimiz aynı yaratılmışız ve hepimiz aynı yere gideceğiz, öyleyse nedir bu siz, biz, diğeri kavgası? “

V₆: “Bu topraklarda çok fazla etnik grup yaşıyor, Kürtler, Rumlar, Ermeniler, Lazlar, Çerkezler vs ama hiçbir grup bizim gibi dışlanmıyor; surf rengimiz farklı, yaşantımız farklı diye bizi yok saymak hangi dine sığar? Biz tarihin en eski halklarından biriyiz, bu süreçte kültürümüzü, gelenek–göreneklerimizi kuşaktan kuşağa aktarmayı başardık ama saygı görmeyi başaramadık. Bu sıkıntıyı şimdi çocuklarımız yaşıyor, sanki devlet bu okulları sadece kendileri için yapmış gibi davranıyor diğer halk, sanki bu topraklar sadece onlar için yaratıldı, sanki her şey onlar için var. Ezilmek ve dışlanmak istemiyoruz artık. Herkes kadar bizim de yaşama hakkımız var, barınma hakkımız var ama ev alsak mesela komşumuz bizden değilse evi satar gider sanki onlara zarar veriyoruz. Bu sorunu ancak devlet çözer.”

V₂₀: “Benim çocuğum her gün okuldan eve ağlayarak geliyor, arkadaşlarının yanına yaklaşmadığını, ‘çingene’ lakabı takıp alay ettiklerini söylüyor. Biz bu lakapla büyüdük, hor görüldük, dışlandık ve ötekeleştirildik. Şimdi çocuğum aynı muameleyi görüyor. Biz biliyoruz ki dünyanın neresine gidersek gidelim bu değişmeyecek. Allah bizi böyle yaratmış, biz ne yapalım?”

4.2.3. Öğretmenlerin Roman öğrencilerin okula devamsızlıkları, okul terki ve okuldaki başarısızlık sebeplerine ait bulgular

Öğrencilerin okula devamlarını etkileyen durumlarla ilgili görüşme formlarına ilişkin kodların dağılımı Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6

Öğrencilerin Okula Devamsızlığını ve Okul Terkini Etkileyen Durumlarla İlgili Öğretmen Görüşleri

TEMA	KATEGORİ	N	%
Öğrencilerin Okula Devamsızlığını	Eğitim Sistemi – Zorunlu Eğitim	16	85
ve Okul Terkini Etkileyen	Okul Ortamı – Akran Zorbalığı	15	75
Durumlarla İlgili Öğretmen	Anne ve Baba Tutumları	13	65
Görüşü			

Tablo 6 incelendiğinde; öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkinin etkileyen faktörlere yönelik öğretmen görüşleri incelendiğinde okula devamsızlık ve okul terkinin en çok (n= 16) %85 oranında eğitim sisteminden kaynaklandığı, eğitim sisteminde etnik kökenlere ve bireysel farklılıklara önem verilmeden her çocuğun aynı müfredat ve sistemde yetişmesinin yanlış olduğu ve okul türlerinin özellikle ilköğretim kademesinde çeşitlendirilmesinin çok daha yararlı olacağı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte zorunlu eğitimin 12 yıl olmasının dezavantajlı olduğu, ilkokuldan sonra çocukların yeteneklerine göre gidebileceği ortaokul türlerinin olması gerektiği ve müfredatın öğrenci profiline göre belirlenen okullara göre farklılık göstermesinin daha yararlı olacağı belirtilmiştir. Roman öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkinin etkileyen faktörlerle yönelik öğretmen görüşüne göre (n=15) %75 oranında okula devamsızlık ve okul terkinin okul ortamından kaynaklandığı ve akran zorbalığına maruz kalan Roman öğrencilerin okula devam etme isteğinin azalmasına sebep olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, Romanların çoğunluk olarak yaşadıkları bölgelere okul yapılmasının yararlı olacağını, müfredatın Roman çocukların ilgi ve yeteneklerine göre güncellenmesi gerektiğini ve öğretmen sürekliliği açısından bu okullarda ücretli yerine kadrolu öğretmen istihdamının okul terkinin azaltmada etkili olacağını belirtmiştir. Roman öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkinin etkileyen bir diğer faktöre göre (n= 13) %65 oranında anne ve baba tutumlarından kaynaklı olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Roman çocukların eğitim yaşamında başarısız olmasında ailelerin çocuklarına karşı ilgisiz olmaları, çocuklarını okula düzenli göndermemeleri, okul dışında çalıştırmaları, çocukların temizliği ve beslenmeleri konusunda gereken önemi göstermedikleri, okulu sadece yardımlar nedeniyle bir kazanç kapısı olarak görmeleri, toplantılara katılmamaları ve çocukların okula eksik ders araç ve gereçleriyle göndermeleri nedenleri belirlenmiştir.

Roman öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkinin etkileyen faktörlerle ilgili olarak eğitim sistemi-zorunlu eğitim kaynaklı öğretmen görüşlerinden bazıları birebir olacak şekilde aşağıda verilmiştir.

Ö₃ : “ *Okula devam eden Roman öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyesi oldukça düşük bu nedenle onları Roman olmayan öğrencilerle aynı sınıflarda, aynı eğitimi vermek oldukça yanlış. Bizim bu çocukları aynı seviyeye getirmemiz gerekiyor bu da planlar dahilinde mümkün olmuyor. Eğitim sistemimiz içinde yer alan okul türlerini öğrenci profiline göre uyarlayıp, ilkokuldan sonra yeteneklerine göre gidebilecekleri mesleki ortaokullar olursa Roman öğrenciler de okula ve eğitim hayatına devam edecektir. Eğitim hakkı, her çocuğun sahip olması gereken en temel haktır, bizim*

öğrencilerimiz bir bahçenin içinde açan farklı farklı çiçeklerdir ve her birinin şekli, rengi, kokusu farklıdır, biz bu bahçe içinde bazı çiçeklerin solmasına izin veriyoruz. “

Ö₆ : “ Eğitim ve barınma hakkı birbiriyle bağlantılı ve iç içe geçmiş temel haklardır. Roman vatandaşlar, ülkemizde son yıllarda hayata geçirilen kentsel dönüşüm projeleri sebebiyle, yaşadıkları şehirlerde zorunlu iç göçe maruz kalmış ve barınma konusunda oldukça fazla hak ihlali yaşamış topluluklardandır. Kentsel dönüşüm projeleri, Roman vatandaşların barınma haklarını ellerinden aldığı gibi, Roman çocukların da eğitim ve okul hayatından kopmasına neden oldu. Bu nedenle, Roman çocukların karşılaştıkları sorunlar, Barınma ve Eğitim hakkı temelinde konuşmak gerekir. Barınma haklarını düzenledikten sonra yapılması gereken eğitim sisteminin güncellenmesidir. Biz tüm çocuklara aynı fabrikadan üretilmiş makinalar gibi davranıyoruz. Oysa her öğrenci farklı yeteneğe, farklı ilgi alanlarına sahip hele Roman çocuklar. Güncel eğitim sistemi ile Roman çocukların okul terkine bir çare bulacağımızı düşünmüyorum.”

Ö₉ : “ Eğitim sistemini öyle güncellemeliyiz ki Roman çocuklar ve velileri okula gidince ilerde bir meslek sahibi olacaklarına dair bir beklenti taşımali, kendi hayat biçimleri ile okulda aldıkları eğitim örtüşmeli. Okul bittikten sonra iş garantisi olmalı ve bu devlet eliyle yapılmalıdır. Meslek liseleri sadece ortaöğretim ile sınırlı kalmamalı, bu çocukların ilkokuldan sonra devam edeceği, onları hayata hazırlayan meslek ortaokulları olmalıdır. Roman öğrencileri LGS veya YKS gibi sınavlara dahil etmek gerçekleşmesi mümkün olmayan hayalden öteye geçemez. Roman toplumlarında en büyük sorun maddiyat ve ekonomik problemlerdir bu nedenle eğitim sistemi ve okul onlara bu garantiyi vermeli, dersler buna göre düzenlenmelidir.”

Ö₁₄ :” Görev yaptığım okulda öğrencilerin yüzde otuzu Roman öğrencilerden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin arasından okula devamı düzenli olan bir öğrenci görmedim. Eğitim sistemimiz içerisinde yer alan müfredat bu çocuklara kesinlikle uygun değil. Bu çocuklar okuma yazma öğrendikten sonra temel matematik becerileri alıp tamamen iş hayatına hazırlanmalıdır veya doğal yetenekleri olan müzik alanında eğitim almalıdırlar. Keşke Güzel Sanatlar Ortaokulları olsa ve bu okullara Roman öğrencileri yönlendirebilsek. Hali hazırda bu çocukları sınıfta tutmak, LGS’ye yönelik dersler vermek eminim onlara işkence gibi geliyor. “

Tablo 6’dan elde edilen verilere göre, Roman öğrencilerin okula devam etmeme durumlarını ve okul terkine neden olan faktörlerle ilgili olarak öğretmen görüşüne göre okul ortamı, okul iklimi ve karşılaştıkları akran zorbalığı oldukça etkili olduğu belirlenmiştir. Roman öğrencilerin çoğunlukta

olduğu mahalle okullarında eğitimin niteliğinin artırılmasının okul ortamının onlar için dikkat çekici hale getirilmesinin okul sonrası etüt sınıfları, sosyokültürel faaliyetlere katılımın artırılmasının farklı alanlarda kurslar açarak hafta sonları roman çocukların bu faaliyetlere katılımının sağlanmasının öğrencilerin okula devamının artıracacağı görüşü ortaya çıkmıştır. Okullarda etnik gruplar fazla olunca birlik sağlanamadığı ve akran zorbalığının yaşandığı, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin erken yaşlarda keşfedilmesi için gerekli uygulamaların yapılması gerektiği, özellikle anne babalara ve okul eğitim personeline yönelik eğitim ve seminer çalışmalarının sistematik olarak yapılmasının yararlı olacağı fikri ortak olarak görülmüştür. Konuyla ilgili birkaç öğretmenin görüşü birebir olacak şekilde aşağıda verilmiştir.

Ö₄: “Okul ortamı sadece Roman öğrencileri değil, tüm öğrencileri okula bağlayan önemli bir etkidir ama konu dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalan topluluğa ait çocuklar olunca daha da önem kazanıyor. Genellikle Roman öğrenciler okulda yalnız ve sessiz oluyorlar, yaptığımız grup çalışmalarına katılmakta isteksiz oluyorlar. Bizler, öğretmenleri olarak elimizden geldiğince birliktelik oluşturmaya çalışsak da belli bir yere kadar başarabiliyoruz. Çocukların hazırbulunuşluk seviyeleri de oldukça farklı oluyor, yetiştirmek zorunda olduğumuz bir müfredat da olunca sınıf geneline göre ders işlemek zorunda kalıyoruz.”

Ö₈ : “ Genel olarak okul ortamları standart olduğu için, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre düzenlenmiş değil. Öğrencileri bireysel farklılıklarına önem vermeden aynı sınıfta tutmak onlara yarardan çok zarar veriyor. Roman mahallelerinin yoğunluklu olduğu bölgelerde 4-6 yaş arası çocukların zengin uyarılarla donatılmış okul öncesi eğitim ortamlarına kazandırılması, sonrasında yine bu çocukların yoğun olarak devam edeceği ilkokullar olması okula devam etmelerine büyük katkı sağlayacaktır. Kısacası bu çocukların okul terkine neden olan en büyük etken bana göre okul ortamıdır.”

Ö₁₃ : “ Aslında Roman olmayan öğrencilerin bilerek veya isteyerek Romanlara uyguladığı zorbalık veya ayrımcılık içeren davranışları yok fakat okulda Roman çocukların sayısı az olduğu için kendilerini psikolojik olarak farklı ve dışlanmış hissediyorlar. Okul ortamını düzenlemek, birlik beraberliği artıran etkinliklere daha çok yer vermek bu algının önüne geçmek adına olumlu katkı sağlayacaktır. Roman öğrenciler eğitim öğretim yılı boyunca çok fazla devamsızlık yapıyorlar, okulda

olduğu günlerde de fazlasıyla sessiz ve içe kapanıktır. Yapılacak en anlamlı iş tüm çocukları hatta tüm velileri bir araya getirecek etkinlikler olur diye düşünüyorum.”

Tablo 6’da Roman öğrencilerin okula devamsızlığını ve okul terkinin etkileyen faktörlere yönelik alınan öğretmen görüşlerine göre anne baba tutumlarının da bu durumda etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin görevlerini yerine getirmeyişine aileleri kendilerince bahaneler bulduğu ve bunu meşru olarak kabul ettikleri bilgisine ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra ailede örnek alınabilecek birey yetersizliği, kültürel birikimin olmayışı ve anne babaların da eğitimsiz olması hatta çoğunun okuma yazma bilmemesi, eğitime gereken değerin verilmemesi, çocuklarını iş gücü olarak görmeleri çocukların eğitim hayatını sekteye uğrattığı belirlenmiştir. Anne baba tutumları ile ilgili birkaç öğretmen görüşü birebir olacak şekilde aşağıda verilmiştir.

Ö₃: “*Aileler çocuklarına karşı oldukça ilgisizler, okula düzenli gelmeleri konusunda takipçi değiller. Bunun yanında çoğu baba okul dışında çocuklarını çalıştırıyor ve bu sebepten bazı çocuklar okula oldukça geç yaşta başlıyor. Ailelerin eğitimden beklentileri yok ve bu algıyı çocuklara da aşıyorlar.”*

Ö₇: “*Öğrencilerimizi yalnızca okullar açıldıktan sonra iki hafta boyunca görüyoruz, sonrasında çok nadir okula geliyorlar. Bu iki hafta da veliler yardım almak için getiriyorlar çocukları. Sonraki haftalarda okullarda göremediğimiz öğrencilerimizi sokaklarda mendil satarken, kâğıt toplarken görüyoruz ve inanılmaz üzülüyoruz. Anne babalarıyla görüşüp, okula gelmeleri konusunda ikna etmek için görüşmeye gidiyoruz fakat onların çocukları için tek hedefi önce çalışmaları sonra erken yaşta evlenmeleri. Evlerine gittiğimizde bize söz veriyorlar, gerçekten ikna olmuş gibi görünüyorlar ve çocuklar en fazla birkaç gün okula gelip tekrar devamsızlık yapmaya başlıyorlar. Roman öğrenciler konusunda önceliğimiz anne baba eğitimleri olmalı diye düşünüyorum.”*

Ö₁₂: “*Anne babaların okul öncesi dönemde alınması gereken eğitimin önemini umursamadıkları ya da maddi yetersizlikler nedeniyle çocuklarını anaokuluna veya okula yollayamadığına şahit olduk. Okulumuzda kaydı bulunan öğrencilerin evlerinin okula yakın olmasına rağmen aileler, çocukların okulda kullanması gereken araç-gereç ve kırtasiye masrafları için gereken en az miktarı bile karşılayamadıkları için çocuklarını göndermiyorlar. Zaten günlük yaşamaları için gerek olan ihtiyaçlarını bile zor karşılıyorlar ve çocuklarını iş gücü olarak görüyorlar. Her anne babanın zihninde okuyup da ne olacak, fikri var. “*

Ö₁₇: “*Roman aile yapıları çok farklı, çocukların eğitim hayatında özellikle anneler çok etkilidir. Dersiyle veya ödevleriyle ilgilenilmeyen, ev ortamında anne baba tarafından temel ihtiyaçları*

karşılanmayan, hastalıklarla mücadele eden bir çocuğun okula düzenli gelmesi mümkün olmuyor ve Roman çocukların anneleri bu konularda oldukça zayıflar. Çocuklar neredeyse kendi hallerinde büyüyorlar, erken yaşlarda sokaklarda çalışmak zorunda kalıyorlar. Bu durumda olan çocukların eğitim hayatından bahsetmek gerçekten trajikomik oluyor.”

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Roman topluluklarının eğitim öğretim sürecindeki yeri ve eğitim öğretim kazanımlarını artırma ve onları devletin sunduğu eğitime dâhil etme çabaları dünyanın hemen hemen her ülkesinde birçok araştırmaya konu olmuştur. Toplumsal ilerleme ve toplumsal gelişmenin toplum üzerinde yaşayan tüm etnik grupların gelişmesiyle mümkün olabileceğinden, Roman vatandaşlar konusu da farklı ülkelerin kalkınma politikasında yerini alıyor (Ürer, 2012). Claudia ve diğerleri (2013), toplumda her bir bireyin eğitim hakkı vardır ve tüm çocukların eğitim görmesinin sağlanması, eğitimin seviye bakımından her geçen yıl yükseltilmesi, eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinin ülkelerin kalkınması açısından ehemmiyeti büyüktür şeklinde belirtmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin derslerden uzak kalmalarını ve gitgide okuldan uzaklaşmalarına neden olan faktörlerle ilgili olarak veli görüşüne göre diğer belirleyici unsur dışlanmışlık hissinin okul hayatlarını etkilediği ve okul terkine neden olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dünyada özellikle Türkiye’de Roman çocukların eğitime erişimi meselesi endişe verici boyutlardadır (Yanıkdağ, 2012). Okulu terk veya uzun süreli devamsızlıklar, okula geç başlama Roman çocuklarda sıkça görülen bir sorundur (Kurtuluş, 2012). Bunun okula dair başlıca sebepleri arasında, sınıfta veya okulun genelinde maruz kaldıkları farklı tutum, öğrenci ebeveynlerinin ve öğretmenlerin çocukları soyutlaması ve Roman çocukların “kapasitesi düşük” olarak etiketlenmesi olarak sebep gösterilmiştir. Roman çocukların bulunduğu sınıflardan, Roman olmayan çocuklarını alma eğilimi sergileyen yetişkinlerin yaklaşımı, çocukları tarafından taklit edilmekte; bu durum akran zorbalığı ve ayrımcılık olarak tezahür edilmektedir. Roman ailelerindeki yaşam, içinde bulundukları toplumun sahip olduğu ahlaki ve geleneksel normlar tarafından belirlenmekte, kadınlar, erkekler, çocuklar, yaşlılar bu normlar ve kurallar çerçevesinde aile ve toplum içerisindeki rolleri üstlenmektedirler (Sal, 2009). Romanlar, yoksul yaşamları, eğitimsizlikleri, kültürleri, bilgi ve sosyal, kamusal yeteneklerinin olmaması, devlet görevlilerinden, devletin her kademesinde görevlilerden, işverenlerden, cemiyetteki diğer bireylerden farklı ve ayrımcı muamele ile karşılaşma korkusu gibi sebepler nedeniyle yaşadıkları bölgeden ayrılma eğilimindedirler ve kamusal hayata katılmada, kamu hizmetlerinden faydalanmada güçlük yaşamaktadırlar. Bütün bu şartların Roman çocuklar ve gençler üzerinde ciddi ve önemli etkileri olmakta ve yaşam biçimlerini etkilemektedir (UNICEF). Tüm bu

sebepleri yaşam alışkınları ile birleştiren Roman aileler çocuklarının okula devam etmeme sorununun da asıl kaynağı olarak görmektedir.

Dünyada ve özellikle Türkiye'de Romanlar ön yargıya ve dışlanmaya en fazla maruz kalan gruptur (Balkız ve Göktepe, 2014). Türkiye'de Romanlar toplumsal çitanın en altında yaşayan, fakir ve dışlanan gruptur(Yaprak, 2015). Türkiye'nin her bölgesine dağılmış olan Romanlar, halkın toplamının içinde önemli ve büyük bir yer tutmaktadır. Romanların içinde yaşadıkları toplumlardan farklı kültürel formlara ve alışkanlıklara sahip olmaları; onların sosyal dışlanma ve damgalanma imgesinin temel kaynağını oluşturmuştur. Özellikle yaşam biçimleri, kullandıkları dil, giyim biçimleri, mesleki uğraşlar toplumda önemli belirleyicilerdir. Romanlar toplumlarda dikkat çeken farklı yaşamlardan ve yerlerden geldikleri için genellikle "davetsiz misafir" ve "yabancı" olarak görülmüşlerdir (Genç, 2015).

Hepimizin bildiği gibi toplumsal kalkınmada en önemli basamak eğitimidir. Gelişmiş bir ülke olmak için üretken ve verimli bir toplum olmak gerekir ve bunun yolu da ancak iyi bir eğitim almaktan geçmektedir. Kanunlara göre dinleri, dilleri cinsiyetleri, etnik kökenleri fark etmeksizin aynı topraklarda yaşayan bireyler eşit eğitim hakkına sahiptir. Roman çocuklar için yapılan tüm çalışmalar Roman vatandaşların eğitim eksikliği sebebiyle ekonomik ve sosyal problemler yaşamakta olduğunu kanıtlamaktadır. Ailenin, çocuğun her dönem özellikle erken çocukluk döneminde motor gelişimi, fiziksel ve duyuşsal gelişim, sosyal uyum ve kişilik gelişiminde olduğu kadar, okul başarısı ve eğitim istikrarı üzerinde de oldukça büyük rolü olduğu karşı çıkılmaz bir gerçektir. Çocukların hızlı gelişim gösterdiği ve kişilik özelliklerinin olduğu ilk yaşlarla beraber ilerleyen yaşlarda da içinde bulundukları aile ortamı eğitim anlamında oldukça mühimdir. Yaşadıkları ebeveynlerin eğitim durumları ve ev içi yaşam, çocuğun okulda öğrendiklerini pekiştirebilir veya köreltebilir (Dam, 2008). Eğitim hayatına düzenli olarak devam etme ile ilgili en fazla vurgulanan durumun aile ve çevre kaynaklı olduğu, anne ve babaların okula ve eğitime karşı olumsuz duygu ve tutum sergiledikleri sonucu orta çıkmıştır. Özellikle kız çocukların hem ebeveynleri hem de yer aldıkları toplumdan kaynaklı baskı nedeni ile okula devam edemedikleri, özellikle ilkokul evresi bittikten sonra eğitim hayatına devam etmenin nerdeyse mümkün olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Roman topluluklarının eğitim ve okul terki konusunda yaşadığı bütünleşme sorunu yalnızca Türkiye'ye özgü değil, dünyanın çeşitli coğrafyalarında da yaşanan bir sorundur. Bu sorun çalışmanın yapılmasının nedenlerinden biridir. Bu çalışma Roman öğrencilerin, Roman ebeveynlerin ve onların

çocuklarının okullarında çalışan öğretmenlerin boyutunu içermektedir. Bu bağlamda Roman öğrencilerin Eğitim sistemimizde yer alan problemler her yönden incelenmiştir.

5.1. Öğretmen görüşlerine ait sonuç ve tartışma

Roman öğrencilerin özellikle okulda ve aile yaşamlarında eğitimle ilgili karşılaştıkları zorluklarla ilgili görüşleri alınan öğretmenler değerlendirildiğinde; Roman öğrencilerin eğitim ve akademik anlamda, okula uyum sürecinde, okul motivasyonunda, okul ihtiyaçlarını karşılama konusunda, yetersiz aile desteği ve ekonomik sebepler nedeniyle zorluk yaşadığı sonucuna varılmıştır. Roman öğrencilerin içinde bulundukları çevre ve anne, baba kaynaklı psikolojik engellerden yola çıkarak görüşleri alınan öğretmenlerin fikir analizi sonrasında; Roman öğrencilerin çalışmak zorunda olmaları, çevre baskısının okul hayatlarını olumsuz yönde etkilemesi, okul hayatına ailelerin dahil olmaması, ebeveynlerin okuma yazma oranının yetersiz olması ve eğitime bakış açıları, maddi zorluklar ve bu zorluğun okul hayatına yansıdığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenler Roman öğrencilerin okula düzenli gelmemeleri sonucunda dersleri düzenli takip edememeleri ve önemsememeleri, anne babaların çocuklarına karşı oldukça ilgisiz olmaları, erken yaşta çalışmaya başlamaları ve okul saatlerinde çalışma hayatında çok zaman geçirmeleri, okula geç yaşta başlamaları, eğitimin sonucunda beklentilerinin olmaması, kendi topluluklarından arkadaş seçimi, hedef belirsizliği, erken evlilikler gibi nedenlerden dolayı okulda başarısız olduklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda Roman öğrencilerin toplumsal ve ekonomik temel bazlı okul hayatlarına yansıyan yönüyle yaşadıkları zorluklarla ilgili öğretmen düşüncelerinin çözümlenmesi sonucunda; Roman öğrencilerin maddi zorluklar nedeniyle çalışma hayatına erken katılımları sonucunda devamsızlık yaptıkları, ebeveyn davranışlarının çocuklar üzerindeki negatif etkisi ve zaruri okul masraflarını karşılamada zorlandıkları, okul ortamından kaynaklı dışlanmışlık hissi ile eğitim hayatlarının sekteye uğradığı bulgusu elde edilmiştir.

5.2. Öğrenci görüşlerine ait sonuç ve tartışma

Roman öğrencilerin eğitim hayatlarında, okul ve sınıf içerisinde yaşadıkları problemler, maruz kaldıkları zorluklarla ilgili alınan görüşlerin analizi sonucunda; Roman öğrencilerin ait oldukları çevrede baskı altında oldukları, anne ve babaların eğitim konusunda olumsuz tavır sergiledikleri, sosyal ayrımcılık yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Özellikle kız öğrencilerin babalarından korktukları, okula devam etme konusunda mahalle baskısına maruz kaldıkları ve erken yaşta evliliğe zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Roman öğrencilerin maddi sebepler temelli olarak eğitim hayatlarını etkileyen zorluklarla ilgili öğrenci görüşüne başvuru bulgular ışığında; öğrencilerin okul giderlerini karşılamakta zorluk çektikleri, ebeveynlerin maddi anlamda rahat bir yaşam sürmeye yetecek kazanç sağlamadığı için bu öğrencilerin çalışmaları ve ailelerine destek olmaları ihtiyacı doğduğu sonucuna varılmıştır. Diktaş'ın (2016) Roman öğrencilere yönelik yaptığı çalışmada bu öğrencilerin okul hayatına dair toplumsal ayrımcılık ve akademik anlamda zorluk yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Roman öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda devamsızlık yapma sebeplerinin tek bir nedene bağlı olmadığı ve hem devamsızlık hem de okul terkinin altında yatan çok farklı nedenler olduğu görülmüştür ve Roman öğrenciler okul terki ve devamsızlık açısından değerlendirilmiş ve bu öğrencilerin ilköğretim sürecinde bile okula akranlarından geç başladıkları, okula devam konusunda büyük sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Velilerin görüşlerine ait sonuç ve tartışma

Roman öğrencilerin eğitim hayatlarında yaşadıkları zorluklar ve sonucunda okul terki ile sonuçlanan süreç ile ilgili veli görüşlerinin analizi sonrasında; en çok vurgulanan konuların sosyal dışlanma ve ekonomik temelli sorunlar olduğu gözlemlenmiştir. Yine Roman velilerin görüşlerine göre, kültürel yönden ait oldukları toplumda eğitimin önem sırasına bakıldığında son sıralarda yer aldığı, özellikle kız çocuklarını okutmak isteyen ebeveynlerin tepki aldıkları ve bundan dolayı çocukların okumak konusunda ailelerinden yetersiz destek aldıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Roman vatandaşların kültürel yaşantıları ve gelenek görenekleri gereği eğitime, okul hayatına önem ve değer vermedikleri

ve çocuklarının okula devam etmesinin toplumlarında bir kıymeti olmadığı yönündeki fikirlerinin çocukların okul terki ve dolayısıyla eğitimden kopuşun temel sebebi olarak değerlendirilebilir. Başka türlü ekonomik sorun yaşayan tek topluluk Romanlar olmadığı gibi eğitime değer veren ebeveynler her ne sebeple olursa olsun çocuklarının okul hayatını sekteye uğratmazlar. Okullarda okul idaresi, öğretmen ve veli iş birliğinin çocuklar üzerindeki olumlu etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Çayak ve Ergi'nin (2015) okul idaresi, öğretmen ve veli iş birliğiyle çocukların okul ve ders esnasında istenmeyen tavırları arasındaki bağlantı sebebini irdeleyen araştırmada bahsi geçen iki değişken arasında olumlu bir bağlantı olduğu sonucuna varılmıştır.

5.4. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilen ve gelecekte yapılacak araştırma ve uygulamaları teşvik edecek önerilere yer verilmektedir.

5.4.1. Araştırma sonucuna dayalı öneriler

1. Roman öğrencilerin eğitime devam etmelerini zorlaştıran engellerin kaldırılması için çalışmalar yapılabilir, temel olarak ekonomik sıkıntılar barındıran bu sebepler için Roman ailelerine, çocuklarının eğitim masraflarının yüklenilmesi veya hafifletilmesi adına sosyal yardım verilebilir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Roman öğrencilerin giderleri sadece eğitimde kullanılmak üzere burs bağlanabilir.
2. Roman Mahallelerinde bulunan veya mahallelerine en yakın okullara giden bu çocukların, merkezde veya Roman olmayan mahallelerde bulunan bir üst eğitim kurumuna devamının sağlanması için yerelde Belediyelerin, İl Millî Eğitim Müdürlüklerinin ve Roman Derneklerinin koordinasyonu sağlanarak yönlendirme ve takibi yapılabilir.
3. Halk eğitim merkezlerinde Roman ailelerin işsizlik sorununun ya da Roman ailelerin düzenli ücretli çalışma probleminin ve ortaya çıkan maddi sorunlarının çözümüne yönelik mesleki kurslar düzenlenebilir. Okuma yazma kursları da ebeveynlere yönelik açılabilir.

4. Roman öğrencilerin ilgi ve becerilerinin daha erken yaşlarda fark edilmesi için okullarda gerekli uygulamalar yapılabilir bunun öncesinde de özellikle okul personeline ve ebeveynlere yönelik eğitici seminer çalışmaları yapılabilir. Romanların sayı olarak çoğunluğu sağladığı yerlerde 4-6 yaş arası çocukların zengin uyaranlarla donatılmış okul öncesi eğitim ortamlarına kazandırılabilir.
5. Dışlanma ve ayrımcılık gibi sorunların önüne geçebilmek için Roman öğrenciler eğitsel, müziksel, sportif ve kültürel etkinliklere ücretsiz olarak alınabilir bu sayede Roman olmayan arkadaşlarıyla yakın ilişkiler kurmaları sağlanabilir.
6. Toplumdaki ön yargıları yıkmak ve toplumsal bütünleşme için sosyal medya aracılığıyla okumuş ve devlet dairelerinde belli mevkilerde görev yapan Roman vatandaşları tanıtmak etkili olacaktır.
7. Roman velilerin en çok yakındığı konulardan olan okula ulaşım konusunda destek olmak adına belediyeler veya devlet tarafından ücretsiz servisler sağlanabilir.
8. Elde edilen bulgular ışığında, Roman veliler hatta Roman toplumları için eğitime dair algının değiştirilmesi; yine bu ailelerin ekonomik yönden güçlenmeleri için devlet tarafından desteklenmeleri; Roman öğrencilerin öncelikle yetenekli oldukları müzik ve enstrüman kullanımı alanına yönlendirilmeleri, okullarda bu alanlara yönelik ücretsiz kurslar açılması bunun yanında sanatsal ve sportif faaliyetlerle desteklenmeleri; Roman öğrencileri devlet veya belediye kapsamında yapılacak taşımalarla okula getirilmeleri ve Roman öğrencilerin diğer akranları ile kaynaşmalarını sağlayacak okul etkinliklerinin yapılmasının yararlı olacağı; Roman öğrencilerin okullarında görev yapan öğretmenler ve idarecilerin, ayrımcılık, dışlanma ve bu çocuklara nasıl yaklaşacakları konusunda eğitim almalarının olumlu yönde katkı sağlayacağı farz edilmektedir.

5.4.2. Yapılacak araştırmalara yönelik öneriler

Çalışma, Sakarya şehri Sapanca İlçesinde yer alan ve Roman öğrencilerin sayıca fazla olduğu 5 okulda yürütülmüştür. Roman vatandaşların sahip olduğu kültürün sonucu olarak Romanların çoğunlukla birbirlerine yakın çevrelerde oturdukları ve yaşam biçimlerini birbirlerine göre düzenledikleri görülmektedir. Romanların yoğun olarak yaşadığı mahallelere Türkiye’de hemen hemen her şehirde rastlamak mümkündür. Yapılan bu çalışmaya benzer araştırmalar Romanların yaşadığı bu bölgelerde de yapılabilir. Böylelikle araştırmalardan gelecek sonuçlar Roman vatandaşların yaşadığı zorluklarla ilgili genel bir hat çizmeye yardımcı olabilir.

Bu alışmada, Roman ğrencilerin sürekli devamsızlık ve sonucunda okul terkine giden sürece neden olan etmenler ğrenci, veli ve ğretmen boyutu ele alınarak araştırılmıştır. Yapılacak benzer çalışmalar bir üst yönetici ve milli eğitim boyutu ile ele alınarak yapılırsa, daha kapsamlı ve çözüm konusunda daha faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, S. (2020). Türkiye’de yaşayan Romanların eğitim hakkının Avrupa Birliği ve sosyal politika açısından değerlendirilmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 11(21), 1-20. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1028626>.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B. ve Ertan, M. (2011). *Sosyal dışlanmanın roman halleri*. Erişim adresi: http://www.spf.boun.edu.tr/content_files/Roman_Kitap_TR.pdf.
- Alp, H. (2016). Çingenelere yönelik nefret söyleminin ekşi sözlükte yeniden üretilmesi. *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 143-172. Erişim adresi: <https://doi.org/10.24955/ilef.305520>
- Alpman, N. (1993). *Başka dünyanın insanları: Çingeneler*. İstanbul: Ozan.
- Altınöz, İ. (2013). *Osmanlı toplumunda çingeneler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Arayıcı, A. 1999. *Çingeneler: Ülkesiz bir halk*. İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Arayıcı, A. (2008). *Avrupa’nın vatansızları çingeneler*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Ayhan F. (2013), *Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi, Kentsel Dönüşüm Hukuku*, İstanbul.
- Aytaç, Ö. (2013). *Yoksulluk, kentsel sınıf altı ve sosyal dışlanma: Modern kentlerde sınıfsal/mekânsal yarılma ve suçlaştırılma mekanizmaları*.
- Balantekin, Y. ve Kartal, H. (2016). Öğrencilerin okula devamından sorumlu paydaşların görüşlerine göre okul devamsızlığının nedenleri ve buna yönelik çözüm önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 16-36. Erişim adresi: <https://doi.org/10.21764/efd.95357>.
- Balkız, Ö. ve T. Göktepe. (2014). Romanlar ve sosyo-ekonomik yaşam koşulları: Aydın ili örneğinde bir alan araştırması. *Sosyoloji Dergisi*. 30, 1-39. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/41005/495511>.
- Barany, Z. (1998). Geçiş yönetimleri Doğu Avrupa’daki çingeneler. *Journal of Democracy*, 9, (3), 142-156. Doi: 10.1353/jod.1998.0038.

- Bhopal, K. (2011). This is a school, it's not a site: Teachers' attitudes towards Gypsy and Traveller pupils in schools in England, UK. *British Educational Research Journal*, 37(3), 465-483. doi:10.1080/01411921003786561.
- Bhopal, K. ve Myers, M. (2016). Marginal groups in marginal times: Gypsy and Traveller parents and home education in England, UK. *British Educational Research Journal*, 42(1), 5-20. doi:10.1002/berj.3198.
- Cerit, Ç. ve Porsuk, A.O. (2020). Roman çocukları ve okula devamsızlıkları: Kırklareli’de bir okul örneği. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 283–295. Erişim adresi: <https://doi.org/10.47793/hp.778134>.
- Claudia, L. E. N. Z., Lenz, C. ve Tamer, M. G. (2014). Sürdürülebilir demokratik toplumlar için eğitimin kilit rolü. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 103-110. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/86066>.
- Cudworth, D. (2008). There is a little bit more than just delivering the stuff': Policy, pedagogy and the education of Gypsy/Traveller children. *Critical Social Policy*, 28(3), 361-377. doi:10.1177/0261018308091275.
- Dam, H. (2008). Öğrencilerin okul başarısızlığında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14, 75-79. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/85817>.
- Demirhan E. S. (2012). *Roman çocuklara yönelik madde bağımlılığı ve suçu önlemede “bir tebessüm yeter” projesi: Yalova örneği*. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- Derleme Sözlüğü–III (1993). Ankara, *Türk Dil Kurumu Yayınları*,.
- Derrington, C. ve Kendall, S. (2003). *Gypsy traveller students in english secondary schools: a longitudinal study*. London: Trentham Books.
- Derrington, C. (2016). Supporting Gypsy, Roma and Traveller pupils. G. Richards ve F. Armstrong (Ed.), *Teaching and learning in diverse and inclusive classrooms* içinde (s. 41-51). Oxon: Routledge.
- Diktaş, A., Deniz, A. Ç. ve Balcıoğlu, M. (2016). Uşak’ta yaşayan romanların Türk eğitim sistemi içerisinde yaşadıkları problemler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1121-1142. Erişim adresi: <https://doi.org/10.15869/itobiad.52207>.

- Diler, M. (2008). The survivors: Roma university students in Turkey (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 227714).
- Dingeç, E. (2019). *Osmanlı Devleti'nde Çingener ve göç*. VII. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı. C. II, Edirne: 19-21 Ekim 2019, s. 587-604.
- Dural, A. B. ve Eseler, B. (2017). Dezavantajlı bir grup olarak çingenerin yerel yönetim mekanizmalarında algılanırlık durumu: Tekirdağ ve Bandırma örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 1-22.
- Fidan, N. ve Baykul, Y. (1994). İlköğretimde temel öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 10.
- Furrer, C. ve Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of Educational Psychology*, 95, 148-162.
- Genç Y., Taylan. H. H. ve Barış, İ. (2015). Roman çocuklarının eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33, 79-97. Erişim adresi: <http://earsiv.uskudar.edu.tr/xmlui/handle/123456789/684>.
- Genç, Y., Aynacı, C, Doğan, H. ve Kuloğlu, S. (2020). Romanların Sosyal Dışlanmaya Karşı Direnişi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 81, Autumn, p. 425-444.
- Gökçen, S. ve Öney, S. (2008). *Türkiye'de Romanlar, ayrımcı uygulamalar ve hak mücadelesi*. İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Çocuk Derneği (2009). *Türkiye Çocuk Politikası*. Ankara: Gündem Çocuk Derneği Yayınları.
- Karan, U. (2017). *Görmezlikten gelinen eşitsizlik: Türkiye'de Romanların barınma ve eğitim hakkına erişimi*. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, https://minorityrights.org/wpcontent/uploads/2017/06/MRG_Rapor.pdf.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi- kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, A. (2005). *Avrupa Birliği perspektifi ve Türkiye'deki azınlıkların kamusal alandaki görünürlüğü*. First International Romani Symposium, Edirne.

- Kaya, N. (2015). *Türkiye eğitim sisteminde renk, etnik köken, dil, din ve inanç temelli ayrımcılık*. İstanbul: Tarih Vakfı“Kentsel Dönüşüm ve Kültürel Dönüşüm”SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.
- Kaya, N. (2012). *Türkiye’nin eğitim sisteminde azınlıklar ve ayrımcılık: Kavramsal çerçeve ve temel sorunlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, R. (2003). Urban Regeneration in İstanbul. Erişim adresi: <http://www.kentselyenileme.org>.
- Kumcağız, H., Özcan, Ö. ve Şahin, C. (2018). Roman çocukların okul devamsızlığına ilişkin öğrenci, öğretmen, veli görüşleri ve çözüm önerileri. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 54-85. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/opdd/issue/41973/505568>.
- Kurtuluş, B. (2012). *Devletsiz Bir Halk Olarak Çingeneler: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri*, (Der.) Roman Olup Çingene Kalmak, İstanbul: Melek Yayınları: 17-43.
- Lloyd, G. ve Norris, C. (1998). From difference to deviance: the exclusion of gypsy-traveller children from school in Scotland. *Journal of Inclusive Education*, 2(4), 178-196. doi: 10.1080/1360311980020407.
- Macura-Milovanović, S., Munda, M. ve Peček, M. (2013). Roma pupils’ identification with school in Slovenia and Serbia: Casestudies. *Educational Studies*, 39(5), 483-502. doi:10.1080/03055698.2013.801768.
- Marsh, A. ve Strand, E. (2005). Reaching The Romanlar, A Report on the Feasibility Studies “Mapping” a Number of Roman (Gypsy) Communities in İstanbul, International Romani Studies Network, İstanbul.
- Marsh, A. ve Strand, E. (2005). *Reaching the Romanlar: A report on the feasibility studies “mapping” a number of Roman (Gypsy) communities in Istanbul*. İstanbul: International Roman Studies Network.
- Mischek, U. (2006). *Mahalle Identity. Roman (Gypsy) Identity under Urban Conditions*. [ed.] A. Marsh ve E. Strand.İstanbul: İsveç Araştırma Enstitüsü.
- MEB. (2011). *“İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi Çalışmalarında Kurumlararası İşbirliği Protokolü”*.

- MEB. (2018). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-2018. Ankara: MEB.
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2017_2018.pdf. Erişim Tarihi: 15.12.2019
- Mercan Uzun, E. ve Bütün, E. (2015). Roman çocukların okula devamsızlık nedenleri ve bu durumun çocuklar üzerindeki etkileri. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 2, 315-328. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88869>.
- Milli Eğitim Temel Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>
- Murray, C. (2012). A minority within a minority? Social justice for traveller and Roma children in ECEC. *European Journal of Education*, 47(4), 569-583. doi:10.1111/ejed.12009.
- Öke, M. K. ve Kurt-Topuz, S. (2010). *Eşit yurttaşlık hakları bağlamında çingene yurttaşların sosyal ve ekonomik haklara erişimi: Edirne örneği*. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu.
- Özdemir, M. (2011). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/113287>.
- Özdemir, A. (2014). *Romanlarda çalışan yoksulluğu: Sakarya gazipaşa mahallesi örneği*
- Özateşler, G. (2014). *Gypsy stigma and exclusion in Turkey, 1970: Social dynamics of exclusionary violence*. New York: Palgrave.
- Özpınar, Ş., Özpınar, Ö. ve Çondur, F. (2013). 'Türkiye'de Üç Büyük Kentte Cinsiyete Göre Sosyal Dışlanma', *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, ss. 31-44.
- Padfield, P. (2005). Inclusive educational approaches for gypsy/traveller pupils and their families: Anurgent need for progress. *Scottish Educational Review*, 37(2), 127. Erişim adresi: https://brill.com/view/journals/ser/37/2/article-p127_5.xml
- Ringold, D. ve Orenstein, M. A. (2013). *Roma in expanding Europe breaking the poverty cycle*, Washington: World Bank Press.
- Robertson, G. R. (2009). The Romani people and selected churches in slovakia: a description, analysis, and interpretation of their relations (1989-2007). Boekencentrum. Erişim adresi: <http://www.eromaresource.com/files/library/712/robertson.pdf>.

- Sal, A. (2009). *Türkiye’de yaşayan çingenelerin sanatsal olarak ele alınışı* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 241106).
- Sapancalı, F. (2008). Sosyal dışlanma ve yoksulluk. *Eşitlik ve Dayanışma, Bildiri, 3. Oturum* Erişim Adresi: http://www.disk.org.tr/content_images/4_BÖLÜM.doc (27.03.2008).
- Symeou, L., Luciak, M. ve Gobbo, F. (2009). Teacher training for Roma inclusion: Implementation, outcomes and reflections of the INSETRom Project. *Intercultural Education, 20*(6), 493-496. doi:10.1080/14675980903448528.
- Şişman, M. (2014). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Yayınları. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 366941).
- Tor, H. (2017). Zeitschrift für die Welt der Türken. *Journal of World of Turks 2* (2), 25-42. Erişim adresi: <https://www.dieweltdertuerken.org/>.
- Tüzün, M. (1983). “Sapanca Gölü’nün Tarım İlaçlarıyla Kirlenme Durumu ve Çözüm Yolları” Sapanca, 83, Sempozyumu, Sapanca.
- Ugur Rizzi, C. (2020). Antiziganism as a barrier for the Roma to access policies: The case of Romaniaccess to education in Turkey. *Ethnopolitics, 20*(3), 305-316. doi:10.1080/17449057.2020.1839220.
- UNICEF (2007). *Breaking the cycle of exclusion: Roma children in South East Europe*. Belgrade: Publikum.
- UNICEF (2012). *All children in school by 2015. Global initiative on out-of-school children*. Ankara: Turkey country study (<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000228088>).
- UNICEF (2012). *Türkiye’de çocuk ve genç nüfusun durumunun analizi*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-ve-gen%C3%A7-n%C3%BCfusun-durumunun-analizi-2012>.
- Uysal, A. (2008). Okulu bırakma sorunu üzerine tartışmalar. *Milli Eğitim Dergisi, 178*, 139-178.
- Uzun, E. M. ve Bütün, E. (2015). Roman çocukların okula devamsızlık nedenleri ve bu durumun çocuklar üzerindeki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3* (2), 121-139. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub /husbfd/issue/7893/103896>.

- Ürer, L. (2012) “*Ulusal Söylemde Çingene Olup Roman Kalmak*”, (Der.) Levent Ürer, Roman Olup Çingene Kalmak, İstanbul: Melek Yayınları.
- Yanıkdağ, T. (2012) “*Türkiye’de Yaşayan Romanların Sorunları Genel Bir Bakış*”, (Der.) Levent Ürer, Roman Olup Çingene Kalmak, İstanbul: Melek Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Young, I. M. (2000). *Five faces of oppression*. New York: Routledge.
- Wirth, L. (1926). The sociology of ferdinand tonnies. *American Journal of Sociology*, 32 (3), 412-422.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Yaşınız:
3. Yöneticilikteki Süreniz:
4. Çalıştığınız Kurum: () Anaokulu () İlkokul () Ortaokul () Lise
5. Eğitim Düzeyiniz: () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Öğrenciler ;

Bu ölçme aracı Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Bölümü Tezli YL programında bilimsel çalışma olarak planlanan “ **Türkiye'deki Roman Öğrencilerin Eğitimi Hakkında Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşleri ile İncelenmesi** ” başlıklı araştırma için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak ve üçüncü kişilerle ile paylaşılmayacaktır.

Cinsiyetiniz :

Yaşınız :

NO	ÖĞRENCİ GÖRÜŞME SORULARI
1	Okul ortamında karşılaştığınız zorluklar var mı ? Varsa nelerdir ?
2	Okula sürekli devam etmek için okul ortamının nasıl olmasını istersiniz?
3	Okula düzenli gelmenizi etkileyen aile ve çevre kaynaklı sebepler nelerdir ?
4	Okula düzenli gelmenizi etkileyen öğretmen veya idare kaynaklı sebepler var mı? En çok hangi sebep sizi etkiliyor ?
5	Okul içinde arkadaşlarınızın sizi rahatsız eden davranışları var mı ? En çok hangi davranış sizi rahatsız ediyor ?

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Meslektaşım ;

Bu ölçme aracı Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Bölümü Tezli YL programında bilimsel çalışma olarak planlanan “ Türkiye’deki Roman Öğrencilerin Eğitimi Hakkında Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşleri ile İncelenmesi ” başlıklı araştırma için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak ve üçüncü kişilerle ile paylaşılmayacaktır.

Cinsiyetiniz : Yaşınız : Kıdem Yılı : Öğrenim Durumu :

NO	ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI
1	Roman çocukların okula devam etmemesinde sistemden kaynaklanan sebepleri sizce nelerdir?
2	Roman çocukların okula devam etmemesinde kendilerinden kaynaklanan sebepleri sizce nelerdir?
3	Roman çocukların okula devam etmemesinde çevrelerinden kaynaklanan sebepleri sizce nelerdir?
4	Ülkemizde uygulanan zorunlu eğitimin Roman öğrencilerin devamsızlık problemi üzerindeki etkilerini nasıl buluyorsunuz ? Değerlendir misiniz?
5	Okul içinde akranlarına karşı sergiledikleri tutum konusunda bilgi verir misiniz?

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Veliler ;

Bu ölçme aracı Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Bölümü Tezli YL programında bilimsel çalışma olarak planlanan “ **Türkiye’deki Roman Öğrencilerin Eğitimi Hakkında Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşleri ile İncelenmesi** ” başlıklı araştırma için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak ve üçüncü kişilerle ile paylaşılmayacaktır.

Cinsiyetiniz : Yaşınız : Öğrenim Durumu : Mesleğiniz :

NO	VELİ GÖRÜŞME SORULARI
1	Çocuklarınızın okula devam oranlarının düşük olmasının en büyük sebebi nedir?
2	Çocuklarınızın okula sürekli devam etmeleri için okul yönetiminden beklentileriniz nelerdir?
3	Çocuklarınızın okula sürekli devam etmeleri için öğretmenlerden beklentileriniz nelerdir?
4	Çocuklarınızın okula devam etmemesi ve okul terki konusunda anne/baba olarak sizin olumsuz etkiniz var mı ? Yoksa okula devam konusunda aldığınız tedbirler nelerdir?
5	Çocuğunuzun mesleki geleceği ve eğitimi konusunda beklentileriniz nelerdir ?

Ek 4. Etik Onay Belgesi

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-244833
Konu : 19/14 Mehtap AYDOĞDU BİLGİÇ

11.05.2023

Sayın Mehtap AYDOĞDU BİLGİÇ

İlgi : 04.05.2023 tarihli ve E- 000-0 sayılı yazımız.

Üniversitemiz Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu'nun 10.05.2023 tarihli ve 19 sayılı toplantısında alınan "14" nolu karar ile Mehtap AYDOĞDU BİLGİÇ'in başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Murat İSKENDER
Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik
Kurulu Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: BSAKETFF55 Pin Kodu: 35552

Belge Takip Adresi: <https://tskciya.gov.tr/ebd?ek=5783&ad=BSAKETFF55&as=244833>

Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:

sakaryauniversitesi@tskciya.gov.tr

Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31

e-Posta: ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağı: www.sakarya.edu.tr

KARAR

14. Mehtap AYDOĞDU BİLGİÇ'in "Roman Öğrencilerin Okula Devamsızlık, Okul Terki ve Okuldaki Başarısızlıklarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Alınması ve Çözüm Önerileri" başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Mehtap AYDOĞDU BİLGİÇ'in "Roman Öğrencilerin Okula Devamsızlık, Okul Terki ve Okuldaki Başarısızlıklarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Alınması ve Çözüm Önerileri" başlıklı çalışmasının Etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

T.C.
SAPANCA KAYMAKLIĞI
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-28556357-44-74212528
Konu : Tez Çalışması Anket Uygulama
İzin Talebi

11.04.2023

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : Kemalettin Samipaşa Ortaokulu Müdürlüğünün 10.04.2023 tarih ve E-40801019-44-74040804 sayılı yazısı.

İlgi yazıya konu Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri EABD Yaşam Boyu Öğrenme Bilim Dalı alanında yüksek lisan Roman Öğrencilerin Okula Devamsızlık , Okul Terki ve Okuldaki Başarısızlıklarına İlişkin Öğrenci , Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Alınması ve Çözüm Önerileri ' konulu tez çalışmasını yürütebilmek için eğitim öğretimin aksamasına mahal vermeden gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmak istenen anket uygulaması

Müdürlüğümüzce uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mustafa Asım BEKTAŞOĞLU
Şube Müdürü

OLUR
11.04.2023
Mehmet Nuri DEDE
İlçe Millî Eğitim Müdürü

Adres : Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için:
Telefon No :
E-Posta :
Kep Adresi : m. eb@sbu01.kep.tr
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi :
Faks :

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sogru.meb.gov.tr> adresinden d981-c46b-3396-b72c-e3fd koda ile teyit edilebilir.